

Supreme Court - Judgment - HR-1998-28-A - Rt-1998-946

Instance	Supreme Court - Judgment
Date	1998-06-03
Published	HR-1998-28-A - Rt-1998-946
Keywords	Contract Law - entering into agreement.
Summary	The dispute concerned the question of an agreement to buy half of the shares in a wine agent company. The Supreme Court found that the parties had agreed on all essential points of the agreement and that a binding agreement had been entered into. The wine agent company was considered co-responsible for the fees to be paid to anyone who would find an investor who could join the company as a partner.
Procedure	Borgarting Court of Appeal LB-1995-947 A - Supreme Court HR-1998-28-A, No. 285/1997.
Parties	I Steinar Mikkelsen (Lawyer Bjørn Stordrange - for trial) vs Nils Skogen's inheritance estate (<i>dødsbo</i>) (Lawyer Anders Chr Stray Ryssdal). II Nils Skogen's inheritance estate (Lawyer Anders Chr Stray Ryssdal) vs VinCompagniet AS (Lawyer Bjørn Stordrange - for trial).
Author	Stang Lund, Coward, Aarbakke, Pedersen and Holmøy

Table of Contents

Supreme Court - Judgment - HR-1998-28-A - Rt-1998-946

Table of Contents

The case concerns claim for fees in connection with the sale of shares. The main question is whether a binding agreement was made.

Now deceased Frode Hermansen founded Frode Hermansen AS in 1976. The company continued a wine agency that Hermansen had personally run for a long time. In 1982, Steinar Mikkelsen bought half of the shares in the company and became the CEO and chairman of the board. Frode Hermansen AS's business increased significantly in the years after Mikkelsen became the co-owner and responsible for the operation, and in 1991 the company was Norway's largest agent for wine and spirits. In addition, the company had some real estate and a wholly owned subsidiary, Squash Entrepris AS.

Hermansen wanted to sell half of the shares in Frode Hermansen AS in July 1991. On 11 October 1991, Frode Hermansen AS and Lindblom, Skogland & Partners AS (hereinafter Lindblom) entered into an agreement that Lindblom should find an investor who could join AS Frode Hermansen as a partner. The terms of the agreement on assignments, client and fees and payment terms were as follows:

"1. ASSIGNED

In connection with the grounds and the partner Frode Hermansen wishing to withdraw by 31 December 1991, LS&P shall find an investor who can join the company Frode Hermansen A.S as a partner, active or passive, on a 50% basis.

If the client chooses to sell after the deadline to an investor provided by LS&P, fees and payment terms as in Clause 5 apply.

2. CONTRACTING

Frode Hermansen A.S with the director Steinar Mikkelsen

5. FEES AND TERMS OF PAYMENT

When an agreement on a new partner exists and the investor has made full payment of the agreed sales amount, LS & P's fee shall be NOK 1 million, which will be paid without delay by Frode Hermansen. For sales amount exceeding NOK 16 million, LS&P receives 25% of the excess amount.

If the client chooses to accept a bid lower than the expected NOK 16 million, LS & P's fee will be calculated as a percentage in relation to what has been agreed above.

Any direct costs associated with the assignment come in addition and must always be agreed in advance with the client.

LS&P should only be reimbursed for the completion of the assignment."

The assignment agreement is signed by Lindblom, Hermansen and Mikkelsen, and under the signatures it says "Lindblom, Skogland & Partners AS" and "Frode Hermansen AS" respectively.

No agreement was reached on the sale of the shares by 2 December 1991, and the assignment agreement was extended without setting a new deadline. It is undisputed that the contract agreement was still in force in May and June 1992.

In the course of the work to broker the sale of the shares, Lindblom came in contact with Kristian Siem in London in fall of 1991. In a status report on 27 December 1991, Lindblom recommended that an agreement be reached with Siem. This has not yet been resolved, and Lindblom continued

its efforts to find investors who could meet the seller's requirements. Lindblom was in contact with several potential investors, including continued contact with Siem.

After discussion with Mikkelsen, on 7 April 1992 Lindblom communicated to Siem, among other things, a letter of intent and proposals for terms from Mikkelsen. Lindblom stated in a fax to Siem on the same day that Mikkelsen was ready to enter into an agreement in April, and that he was now focusing on two final candidates, one of which was Siem.

Following the proposal for a letter of intent, Frode Hermansen AS was to be divided into Frode Hermansen Vin AS and Frode Hermansen Eiendom AS. A Siems company, Norex Court in London, was to acquire 51 per cent of the shares in the wine company for NOK 8.75 million. The letter of intent contained the following provisions regarding holding companies and financing

"3. SM and KS establish a holding company with share capital of NOK 100,000. The holding company takes on a debt of about 10 million (with guarantee from the shareholders) which is used to buy all the shares in FH Vin A.S for NOK 17.5 million. Both parties will be paid NOK 5 million each, while the remainder will remain as loans / equity to the company with NOK 3.75 million from each party.

4. NC lends NOK 7.25 million to FH Eiendom A.S to redeem FH against a bank guarantee from FH for repayment of the NOK 7.25 million plus interest, until T. Olsensgt. 5b is sold - probably summer 1992.

5. When T. Olsensgt. 5b is sold, SM as the owner of the remaining shares in FH Eiendom A.S has the right and freedom to sell the remaining shares when and how it may think fit. "

The abbreviations SM, KS and NC here stand for Steinar Mikkelsen, Kristian Siem and Norex Court.

Mikkelsen's proposal included the following:

"SM will, on this basis, necessarily give up 51%, but can consider 50-50, plus a shareholder agreement, for an amount above NOK 8.75 million.

If the investor insists on 51%, the SM will gladly receive an offer that is easy to accept.

SM may also be willing to discuss the sale of 100% of entire FH Vin A.S for an amount of NOK 18 million.

In that case, he will have the right to be in the company for 15 years with a minimum salary of NOK 500,000, - indexed. In case of a resignation on the part of SM, he shall undertake not to start a competing business."

On the same day, Lindblom sent a letter to Mikkelsen stating:

"The model will secure Frode Hermansen his minimum demand as mentioned in a contract between Frode Hermansen A.S and Lindblom, Skogland & Partners A.S, with very good probability of tax exemption, if the agreement is made now.

In addition, Steinar Mikkelsen will receive the added value of remaining real values in the newly created real estate company.

The signals from Kristian Siem is that he wants to act now."

The continued contact led to a meeting on 27 April 1992 with Siem at Frode Hermansen AS, and Siem was introduced to Hermansen. Kristian Siem sent a letter to Frode Hermansen on 30 April

1992 with an offer to buy his shares for NOK 16 million on behalf of a company in Norex Group. The letter said:

"I refer to our pleasant meeting in your office last Monday, April 27.

I confirm that a company in the Norex Group is interested in, and has the intention of purchasing your 50% shareholding in Frode Hermansen A / S on the following basis:

1. Price NOK 16 million.
2. You personally buy the flat which you occupy at a price of NOK 880,000.
3. You waive any rights to pension or other claims against the Company.
4. Seller's guarantee that the balance sheet for the Company dated 31.12.91 correctly reflects assets and liabilities and that there are no hidden claims against the Company.
5. The sale includes the right to continue to use the name Frode Hermansen without imposing a term restriction.
6. Our commitment to acquire your shares will be subject to our Board's approval. If the Board were to turn down this proposal, I may pursue this investment outside the Norex Group.

Further subjects are the agreements with Mr. S Mikkelsen as a joint shareholder and an employee of the Company, financing and review of the 1991 accounts and reasonable due diligence.

Please let us know if the above is acceptable to you. Upon affirmative confirmation, we will continue with the preparation of documentation, finance and the review of the properties."

On 4 May 1992, Hermansen replied as follows:

"Thank you for your kind offer by telefax April 30, which I confirm as follows:

1. Price: NOK 16 million - to be credited to my accounts on or before 15 June 1992.
2. The flat I occupy at Bygdøy Allé 111 will be purchased from Frode Hermansen A/S soon after receipt of financial settlement at NOK 880,000.
3. I waive any rights to pension or other claims against Frode Hermansen A/S.
4. I guarantee that the balance sheet for Frode Hermansen A/S dated 31.12.1991 correctly reflects assets and liabilities and that there are no hidden claims against the Company.
5. The sale includes the right to continue to use the name Frode Hermansen A/S without any term restriction.
6. My commitment to accept the offer will be subject to Steinar Mikkelsens approval of the agreements between you and him.

Trusting that you will find the above in good order, I remain."

Mikkelsen has stated that he put the letter in the post for Hermansen.

At the beginning of May, Siem engaged lawyer Olav Vikøren to prepare draft contracts. Siem and Mikkelsen agreed on a meeting on 15 May 1992. This took place in the law office of Vikøren. Mikkelsen, Siem, Rieker (accountant) and Vikøren were present.

At the meeting, Vikøren presented a three-page item list, which was prepared on the basis of letters of 30 April and 4 May 1992 and telephone conversations with Siem. The item list had a number of points and covered a total of about 30 topics. During some of the topics, Vikøren added notes on the issues discussed by the parties at the meeting. It appears from the handwritten notes on Vikøren's copy that, among other things, the parties must have discussed the purchase of shares,

the composition of the board, the company's purpose and budget and the employment agreement between Frode Hermansen AS and Mikkelsen. Under the item on the employment contract, salary is NOK 500,000, retirement age 67 years and duration 5 years and 1 year termination. Restriction of competition is listed as a topic, but no notes have been made here. The date of 11 June at 15:00 are also written by hand, and "Monday, therefore ... (unreadable)" is added.

After the meeting, Mikkelsen sent market information to Siem on May 20 and on May 26 comments on the 1991 accounts, the plan for sale of real estate and its estimated effects on the results for 1992, 1993 and 1994 and the board's reports for Frode Hermansen AS and Squash Enterpris AS. According to the letter, the audit reports were to be forwarded. The total gain for the sale of real estate is estimated at NOK 12.3 million and for the sale of Squash Enterprises NOK 6 million, a total of NOK 18.3 million. Assuming such sales, the result for 1992 is estimated at NOK 10 million, 1993 at NOK 17.5 million and 1994 at NOK 7 million, a total of NOK 34.5 million. On the same day, Mikkelsen sent the articles of association of Frode Hermansen AS, a copy of the shareholder agreement between Hermansen and Mikkelsen, the ID numbers of the spouse (who was intended as a member of the board) and himself, and information about Hermansen's share apartment and own home.

With reference to previous discussions, on May 29, Vikøren sent "rough draft" of the sales agreement between Frode Hermansen and Frode Hermansen Holding AS for 50 percent of the shares and "rough draft" of the shareholder agreement and founding document for Frode Hermansen Holding AS. The share sale agreement between Mikkelsen and Frode Hermansen Holding AS was mainly based on the Hermansen agreement, which contained the main terms included in the letters of 30 April and 4 May 1992. It was stated that Siem had not reviewed the agreements and made reservations about any comments from him. Vikøren informed that it was not yet decided whether Norex PLC in London or Kristian Siem AS should own the shares in the holding company.

On June 2, Vikøren sent Mikkelsen a draft share purchase agreement between Frode Hermansen Holding AS and Mikkelsen and a draft employment contract by fax. Vikøren pointed out that the documentation should also contain confirmation that the board of Frode Hermansen AS approved the transfer of the shares to Frode Hermansen Holding AS. He asked to have an account number created on behalf of Frode Hermansen Holding AS for payment of the share capital.

Siem stated in a fax on June 3 to Vikøren that Mikkelsen had agreed to pay the purchase of the property in cash. On the same day, Vikøren informed by fax Mikkelsen that Siem wanted a new clause in the share purchase agreements stating that the purchase price would be adjusted if a significant part of the agencies failed in the first three years after the transfer due to the change of ownership. The fax contained a proposal for new Clause 9, and Vikøren asked for feedback on whether this was acceptable to Hermansen and Mikkelsen.

On June 5, amended draft memorandum documents, share purchase agreements with the sale of the homes to Hermansen and Mikkelsen and the shareholder agreement between Kristian Siem AS and Mikkelsen regarding Frode Hermansen Holding AS were sent to Siem and Mikkelsen. New Clause 9 was included in the share purchase agreements. Vikøren requested Mikkelsen to coordinate the comments from Hermansen and himself. Bank account for Frode Hermansen Holding AS for payment of the share capital was requested.

In his evidence before the Supreme Court, Vikøren stated that Mikkelsen called on June 9 and stated that Hermansen would not accept Clause 9 of the share purchase agreement on adjusting the

purchase price in case a significant part of the agencies was terminated due to the change of ownership. This was accepted by Siem.

Siem announced in a fax on June 10 that he had arranged for a meeting at Vikøren office the next day at 10 am to sign the documentation, that Kristian Siem AS had paid his share of the share capital in Frode Hermansen Holding AS, and he asked Mikkelsen to pay his share of the share capital. When Mikkelsen did not meet this, Siem signed agreements and founding documents. Subsequently, the drafts, together with two letters of transfer (*oversendelsesbrev*), were delivered on the same day by Siem to the office of Frode Mikkelsen AS. The previously proposed Clause 9 on adjusting the purchase price in case a significant part of the agencies should be terminated because of the change of ownership was omitted.

From the introduction to Vikøren's letter of transfer to Frode Hermansen AS (att: Steinar Mikkelsen) it appears that "in connection with the documentation for the sale of the shares in Frode Hermansen AS, the following documents are attached for signature". Subsequently, the registration form "Registration of Limited Liability Company (*Aksjeselskap*)" for the signature of Petra Mikkelsen and You, including the founding documentation for the holding company for three places, two interim certificates and two share letters in Frode Hermansen AS for signature and signed share purchase agreements for co-signing. Siem also handed a letter to Frode Hermansen (probably incorrectly named Frode Hermansen AS), which states:

"Attached is the agreement between Frode Hermansen Holding AS, Frode Hermansen AS and yourself regarding the sale of half of the shares in Frode Hermansen AS. As requested by Steinar Mikkelsen, Clause 9 of the agreement has been removed and we hope that the agreement is now in accordance with their letter of 4 May 1992. For practical reasons, the agreement has already been signed by Kristian Siem on behalf of Frode Hermansen Holding AS.

If you find that you are able to accept the agreement, settlement can take place with three business days' notice. This is because the notice must be given to the bank to take out loans.

We also enclose a draft of a letter intended for the principals of Frode Hermansen AS and would appreciate your views on this.

If you have any questions in connection with the above, we are, of course, at your service. "

On the same day, Mikkelsen and Hermansen signed an agreement with Skaugen on the sale of Mikkelsen's and Hermansen's shares for NOK 32 million distributed as NOK 16 million for each of the sellers of M.S. Holding AS under foundation. The holding company would own Mikkelsen and Skaugen with a half each. In a letter dated 15 June 1992, Mikkelsen informed Siem that the offer to buy 50 percent of the shares in Frode Hermansen AS with related agreements was not accepted by Hermansen and Mikkelsen.

Siem responded to this immediately in a fax on the following day. It says here, among other things:

"After six months of work, substantial expenses and having met all the seller's requirements, I find your letter of 15 June 1992 surprising and inadequate. The deal was accepted a long time ago and the agreements have been drafted in agreement with you and your requests for changes have been met.

You have never before indicated that you personally had any problems with the deal.

The closing date of June 11 was set on May 15. Mr Hermansen decided at the last minute to be absent because he did not like Clause 9 of the Agreement, which was removed at your request. You told on June 11 that you were, in any case, not available because you had clients in town.

Right up to the closing date of June 11 you urged us to complete by June 15 and emphasized the importance of a timely closing. We took all necessary measures to meet your schedule. "

Frode Hermansen AS announced in a fax on the same day to Siem that Mikkelsen was gone until 22 June 1992. On June 16 Lindblom tried to arrange a meeting as soon as possible, without success. It is stated that Lindblom first became aware that the shares were sold and that Skaugen was the new partner, during a visit to Frode Hermansen AS in August 1992.

Siem filed a lawsuit before the Oslo City Court on 16 October 1992, demanding that Steinar Mikkelsen and Frode Hermansen pay compensation upwards of NOK 10 million (case no. 92-8334 A / 32). Lindblom, Skogland & Partners AS filed a lawsuit on 17 February 1993 at Oslo City Court against Frode Hermansen AS, Steinar Mikkelsen and Frode Hermansen and demanded NOK 1 million in fees (Case 93-1344 A / 66). The district court joined the cases for joint consideration and delivered judgment on 14 October 1994 which for Case 93-1344 A / 66 had the following conclusion:

1. Steinar Mikkelsen and Frode Hermansen A.S are jointly ordered to pay NOK 1 million to Lindblom, Skogland & Partners A.S with the addition of interest from 25.9.92 until payment is made.
2. Steinar Mikkelsen and Frode Hermansen A.S are jointly ordered to pay NOK 80,000 in legal costs to Lindblom, Skogland & Partners A.S.
3. The fulfilment deadline is 14 days from the date of issue of the judgment.
4. Frode Hermansen is acquitted."

The district court concluded that Mikkelsen and Hermansen had committed to enter into an agreement with Siem concerning the establishment of a holding company and the sale of the shares in Frode Hermansen AS. The reservation in Paragraph 6 of Hermansen's acceptance on 4 May 1992, had lapsed as Siem and Mikkelsen agreed during the negotiations on the essential conditions for Siem's entry into the company.

Steinar Mikkelsen and Frode Hermansen AS appealed to the Borgarting Court of Appeal. During the case preparation for the Court of Appeal, Nils Skogen, and later his inheritance estate, took over the claim from Lindblom, Skogland & Partners AS. Frode Hermansen AS changed the name to VinCompagniet AS. Borgarting Court of Appeal issued a judgment on 25 April 1997 with the following conclusion:

1. Steinar Mikkelsen is ordered to pay 1,000,000 – one million to Nils Skogen, his inheritance estate - within 18 - 2 weeks from the issue of the Court of Appeals' judgment, with an additional 18% interest per annum from 25 September 1992 to 31 December 1993 and 12 % interest per annum from 1 January 1994 until payment is made.
2. The acquittal of Vincompagniet A/S.
3. In the lawsuit between Steinar Mikkelsen and Nils Skogen, his inheritance estate, no legal costs are awarded for either city or district court.
4. Nils Skogen, his inheritance estate, is ordered to pay court costs for the district court in the amount of 32,650 – thirty-two thousand six hundred and fifty – kroner and for the court of

law in the amount of 159,225 – one hundred and eighty-five kroner to Vincompagniet A / S within two to two weeks from the issue of the Court of Appeal's judgment.

The Court of Appeal assumed that prior to 11 June 1992, there was an agreement on all matters to be included in the agreement documents, and also on the wording of the agreements except for the restriction on competition for Mikkelsen personally. In the overall context, this was a matter of relatively minor importance, so that failure to clarify could not result in the parties being unbound.

The case and the parties' submissions to the district court and the district court appear in the judgments.

Steinar Mikkelsen and Nils Skogen's inheritance estate have appealed the judgment of the Court of Appeal to the Supreme Court. Mikkelsen's appeal relates to the conclusion of Paragraphs 1 and 3, and focuses on the assessment of evidence and the application of justice. The inheritance estate's appeal relates to the acquittal of VinCompagniet in the judgment in Paragraph 2 and the costs in Paragraph 4, and also addresses the assessment of evidence and the application of justice.

For application by the Supreme Court, Steinar Mikkelsen and four witnesses made extra-judicial statements and explained themselves by supplementary evidence.

One witness is new to the Supreme Court. Some new documents have been presented which I do not find reason to specify.

For the Supreme Court, Mikkelsen has waived a claim that fees cannot be claimed because Siem has not paid the purchase price for Hermansen's shares. Nor is it asserted that responsibility for the fee lies with Hermansen. The case is also before the Supreme Court essentially in the same position as the previous courts.

Steinar Mikkelsen primarily applies to the Supreme Court:

The inheritance estate's predecessor, Lindblom, was not entitled to a commission because the negotiations between Hermansen, Mikkelsen and Siem did not lead to a final agreement. The purpose of the contact between the parties was to clarify the content and premises of the offer with a view to a final assessment when all questions had been clarified, cf. Rt-1984-624.

In principle, it is stated that requirements for the form of writing and signing before the parties were bound, agreed or at least presumed when the negotiations began. The parties did not later depart from this assumption. After this, an agreement will not exist until the final drafts have been signed by the parties. The agreements and founding documents that Siem signed on 11 June 1992 and handed over to Frode Hermansen AS, are legally regarded as offers and subject to acceptance by Hermansen and Mikkelsen. This is evident from, among other things, one of the letters of transmission, where it was stated that if Hermansen found to be able to accept the agreements, settlement could take place with three business days' notice.

As an alternative, it is claimed that there was insufficient agreement on the key parts of the agreements. The contractual relationship involved not only the sale of Hermansen's shares, but also Siem's joining Frode Hermansen AS at that time as a partner. At the beginning of June 1992 there was disagreement on the key parts of the contractual relationship. During the final phase of the negotiations, Siem introduced new and important clauses on cash payment for the takeover of the home and adjustments to the purchase price in case the change of ownership led to the cancellation of agencies. The draft employment agreement contained unacceptable provisions on probationary employment and a lifetime restriction of competition, which, although subsequently

waived or modified, signalled the basis for future cooperation. Mikkelsen states that in a telephone interview with Vikøren on June 9, he informed that the draft agreements could not be accepted. Clause 9 was mentioned as an example of this. Neither did he know that an agreement signing was agreed to take place on June 11. This confirms that there was no final agreement between the parties.

Financing for Siem's purchase of Hermansen's shares was also determined at a very late stage, and Mikkelsen was not informed. The plan was for a newly formed holding company to buy Hermansen's and Mikkelsen's shares for a total of NOK 32 million. Siem and Mikkelsen each had to pay NOK 50,000 in the share capital. Mikkelsen was to transfer its shares towards an interest-bearing claim of NOK 16 million. Siem's financing would have resulted in the purchase of Hermansen's shares for NOK 16 million by the holding company borrowing the entire amount in a bank. The loan was to be repaid with funds from Frode Hermansen AS within two and a half years. Due to its then financial situation, it had no possibility to pay a loan of this magnitude within such a short period of time. In addition, Siem gradually turned out to be only interested in the greatest return on investment, and not in actively participating in the operation of the wine agent company.

Lindblom also had no claim for fees as a result of Hermansen and Mikkelsen's agreement with Skaugen to sell the shares in Frode Hermansen AS to a holding company under foundation. This is due to the fact that the terms of the contract agreement on fees provided that Lindblom provided an investor, and that fees should only be paid for "completing the assignment". It is undisputed that Lindblom's work did not lead to the establishment of a contact between Skaugen and Mikkelsen. The contract agreement cannot be understood to mean that fees must also be paid in the event that the client contacts the investor without Lindblom's intervention.

Direct contact and agreement between Hermansen, Mikkelsen and Skaugen is neither a breach of the client's loyalty obligation to the broker, because the contract agreement did not stipulate or presume exclusivity for Lindblom. This is presumably stated in the contractual agreement, Clause 1, Paragraph 6 on remuneration in the event that the contractor, after the deadline, sells to an investor that Lindblom had provided, and in Clause 5, Paragraph 4 that fees are paid only upon settlement of the agreement. There is no breach of law that entails liability for the fee claim.

In the appeal concerning VinCompagniet, it is argued that the contract agreement must be understood so that Hermansen was personally responsible for paying the fee in case Lindblom must be considered to have made a final agreement on the sale of his shares. This follows from the wording of the agreement, where it is explicitly stated that Frode Hermansen will pay. By comparing the final contract agreement with the draft, it appears that the original payment obligation for Frode Hermansen AS was changed to Hermansen personally. In interpreting the agreement, it is also important to emphasize that the cost of the shareholders' sale of shares should not be charged to the Limited liability companies (*aksjeselskap*) accounts, because the expenses have no connection with the Limited liability companies' operations. Neither it is possible to finance such costs through the Limited liability company, in this case by means of a loan to the shareholder or by paying dividends, because Frode Hermansen AS's financial situation meant that such transactions would not be allowed under Article 12-10, 12-4 and 12-5 of the Limited Liability Companies Statute (*aksjeloven*).

Steinar Mikkelsen has made the following statement:

"I (Mikkelsen – the Inheritance Estate)

1. Steinar Mikkelsen is acquitted.
2. Steinar Mikkelsen is awarded costs for all three instances.

II (the Inheritance Estate - VinCompagniet A / S)

1. The judgment of the Court of Appeal is upheld.
2. VinCompagniet A/S is awarded legal costs before the Supreme Court."

Nils Skogen's inheritance estate mainly applies to the Supreme Court:

In relation to Steinar Mikkelsen and VinCompagniet AS, it is basically claimed that Lindblom is entitled to fees because a binding agreement on the sale of Hermansen's shares was entered into between Mikkelsen, Hermansen and Siem.

The terms for the sale of Hermansen's shares were bindingly determined by Siem's written offer on 30 April 1992 and Hermansen's written acceptance on May 4 of the same year. The parties reached agreement on the essential terms for Siem's entry into the company in the meeting with the lawyer Vikøren on 5 May 1992, and the reservation in the acceptance of Mikkelsen's approval was then fulfilled. The main terms of the shareholder agreement, the establishment of the holding company and the agreement on the continued employment of Mikkelsen in Frode Hermansen AS were agreed by the parties, and the required documentation regarding the execution of the agreed share sale could be prepared and signed. It is incorrect and without any grounds when Mikkelsen states that the parties have agreed or provided written form and signature. A possible assumption on the part of Mikkelsen and Hermansen to be free until the agreements were signed had not been expressed by Siem.

The inheritance estate reveals that significant issues were unresolved after the meeting of 15 May 1992. Mikkelsen was eventually sent all draft documentation and had the opportunity to consider all the key matters in context. There was no objection to the documentation except an objection to a new Clause 9 on the reduction of the consideration for the shares in the event the agency was terminated due to a change of ownership.

The proposal was taken out from the agreements. The objections Mikkelsen states to have regarding the financing, the desire for an active partner, the employment contract and new clauses concerning the real estate, were raised only after the agreement was broken by the shares being sold to a holding company under foundation, which Skaugen and Mikkelsen owned on 11 June 1992, jointly. The objections do not apply to significant agreement terms, and a binding agreement is alleged to have existed in any case.

In all cases, Mikkelsen's culpable circumstances must be taken into account in connection with the conclusion of the agreement. He has failed to raise objections during the negotiations, nor had he disclosed the negotiations with another buyer. This in itself is a step that can lead to the existence of a binding agreement, cf. Rt-1987-1205.

Alternatively, it is stated that the agreement with Skaugen on the sale of Hermansens and Mikkelsen's shares also triggered claims for fees. This follows from the background and purpose of the assignment agreement with Lindblom. Advice and dissemination to find new investors in companies requires extensive preparation and close cooperation with the company's management. The nature of the assignment indicates exclusivity as a natural prerequisite for the contract agreement, unless otherwise stated in the contractual relationship, cf. Rt-1930-663. Although the

contact between Skaugen and Mikkelsen is not mediated by Lindblom, the exclusivity means that claims for fees are triggered when an agreement is made with Skaugen.

As an alternative, it is alleged that Mikkelsen acted unlawfully during the negotiations, and that he is thereby responsible for the fee. The assignment agreement entailed a close and mutual cooperation between Mikkelsen and Lindblom to find a suitable investor and partner. Although Lindblom had the main responsibility for finding the investor, Mikkelsen also had suggestions that were discussed with Lindblom. However, the contact between Mikkelsen and Skaugen became known to Lindblom only after the negotiation with Siem was broken, and the agreement with Skaugen was a fact. By going behind the back of Lindblom and Siem and secretly negotiating an agreement with a third party right at the end, Mikkelsen has acted disloyally. This breach of the duty of loyalty caused the relationship with Siem to be broken, and the breach meant that fees could not be claimed.

In the appeal against VinCompagniet, it is argued that the contract agreement must be understood so that Frode Hermansen AS was liable for payment of the fee. The agreement states that it applies to the company and that the company at Mikkelsen is the client. The assignment was to find a new investor and partner in the company, and the expenses for this must be agreed by Mikkelsen and Hermansen that the company should cover from the company's own interests. It is said to be a misprint when Clause 5 of the agreement on payment of the fee states that Frode Hermansen is personally liable, and in all cases the company is liable jointly with Hermansen.

As an alternative, it is stated that the fee could have been charged to the holding company in connection with the foundation, and then covered by loans and dividends from Frode Hermansen AS. The budgets presented presupposed the sale of real estate with significant gains. This would have resulted in extraordinary income and increased equity, so that the conditions in Articles 12-4 and 12-5 of the Limited Liability Companies Statute (*aksjeloven*) for the payment of dividends would be fulfilled.

Nils Skogen's inheritance estate has made the following claim:

"OPTION 1: SPECIFIC CLAIMS

Appeal Case I

1. The judgment of the Court of Appeal, paragraph 1, is upheld.
2. Steinar Mikkelsen is ordered to pay the costs of Nils Skogen's inheritance estate for all instances.

Appeal Case II

1. VinCompagniet AS is ordered to pay NOK 1,000,000 - NOK one million – to Nils Skogen's inheritance estate with the addition of 18% interest p.a. from 25 September 1992 to 31 December 1993, and 12% interest p.a. from 1 January 1994 until payment is made.
2. VinCompagniet AS is ordered to pay the costs of Nils Skogen's inheritance estate for all dishes.

OPTION 2: COMMON CLAIM

1. The district court's judgment in Case 93-1344 A 66, its Paragraph 1, is upheld, however, so that interest is awarded by 18% p.a. from 25 September 1992 to 31 December 1993 and 12% p.a. from 1 January 1994 until payment is made.
2. Steinar Mikkelsen and VinCompagniet are ordered to pay the costs of Nils Skogen's inheritance estate for all instances. "

I have come to the conclusion that Steinar Mikkelsen's appeal cannot be upheld, and I agree on the essential points of the Court of Appeal's reasoning. I find the appeal of the inheritance estate to be the cause of doubt. I first deal with Mikkelsen's appeal.

This appeal relates to the question of Lindblom (now Nils Skogen's inheritance estate) claiming NOK 1 million in fees on the basis that in May / June 1992 Mikkelsen and Hermansen had entered into an agreement to sell Hermansen's shares in Frode Hermansen AS. In principle, it is claimed that a binding agreement was not signed with Siem. It is not disputed that Lindblom communicated with Siem, and that Mikkelsen is liable if an agreement is entered into. The question is whether a binding agreement has been entered into, mainly due to a legal assessment of what happened between the parties.

The parties disagree on the legal significance of the letters of 30 April and 4 May 1992. Mikkelsen argues that the letters only expressed an intention, and that a binding agreement was contingent on signed agreements after all questions were clarified. The inheritance estate states that the letters contained a conditional offer and a conditional acceptance. A binding agreement on the sale of Hermansen's shares existed when Siem and Mikkelsen agreed on the other main conditions for Siem's entry, and Siem's reservations were satisfied.

Siem, after prior contact for some time and preliminary negotiations with Lindblom and Mikkelsen, sent a letter of 30 April 1992, to Hermansen, stating that a company in the Norex Group was, under certain specified conditions, willing ("is interested in, and has the intention of") to buy Hermansen's shares in Frode Hermansen AS. The request was contingent on the board's consent, but in the event the board refused, Siem announced that he might consider ("may pursue") the investment outside the Norex group. Reservations were made as regards the agreement with Mikkelsen as a shareholder and an employee of the company, financing and for the result of a review and confirmation of the annual accounts for 1991. The request concludes that in the case of affirmative confirmation, the parties will continue with preparation of documentation, financing and assessment of the company's assets.

Hermansen answered the inquiry on 4 May 1992 and began by thanking him for the offer. Then confirmed and repeated the terms stated in Siem's request, but it is added that the consideration of NOK 16 million had to be paid before or by 15 June 1992. Hermansen's announcement that he accepted the offer ("commitment to accept the offer") was subject to Mikkelsen's approval of the agreements between Siem and Mikkelsen. It is stated that the letter from Hermansen was carried in the pen by Mikkelsen.

I note that the letters show that Siem and Hermansen agreed on the price of the shares, transfer of and the purchase price of the apartment Hermansen disposed of, waiver of the right to pension and other claims against the company, a guarantee of the company's balance sheet as at 31 December 1991 and future use of the name Frode Hermansen AS. The agreed terms were presumed to be effective when Siem's reservations were clarified, and Siem and Mikkelsen agreed on the other

terms for Siem's entry. Hermansen (and probably also Mikkelsen at the time) perceived the request as an offer, which, subject to Mikkelsen's approval, was accepted as settlement took place by 15 June 1992. In my opinion, Siem's request must be regarded as a conditional offer and Hermansen's response as a conditional acceptance, after which the essential conditions for the acquisition of Hermansen's shares were determined. The deadline for implementation shows that Hermansen has also considered himself bound. The terms mentioned in the letters became binding with this, and thus not subject to continued negotiations.

Mikkelsen has argued that the negotiation situation, the importance of the agreement, the formation of a new Limited liability company (*aksjeselskap*) and the complexity of the contractual relationship entailed a condition for writing, and this meant that the parties were not bound until a final and signed agreement was available. This is supported, among other things, by the fact that in one of the transmission letters of June 11, Vikøren had stated that if Hermansen found to be able to accept, settlement could take place with three business days' notice. The draft agreements contained a provision that each agreement was binding only if the other agreements were signed, which also supports that signing was a condition of a binding agreement.

Oral agreements are binding unless otherwise provided by the law, agreement or provided for by the parties. The Supreme Court has, in several decisions based on a specific assessment, assumed that the parties will be bound when they have agreed on all essential points of an agreement, even though not all matters have been clarified and the signed agreement does not exist, cf. Rt-1987-1205, Rt-1991-1171 and Rt-1996-415. There is no legal basis for generally requiring writing in more complex contractual terms, but in such cases the negotiation situation may cause the parties to mutually require a final draft and signature before being bound. This may, for example, be the case where several are participating in the negotiations on behalf of the parties or where the parties are from two or more countries.

In cases where the parties have agreed in writing in some form to the main terms, it will be obvious to consider the agreement entered into when the parties have agreed on the other essential terms. As the results of the negotiations emerge and agreement is reached, each of the parties may, on the basis of a general assumption of mutual loyalty, have a basis for assuming that the parties are bound even if the final agreement is not signed. In our case, the parties in writing agreed on the main terms for the sale of Hermansen's shares, and these terms would also apply to any sale of Mikkelsen's shares. Negotiations to carry out the share sale and the other terms for entering as a partner were then conducted, and neither Mikkelsen nor Hermansen objected to or made proposals for amendments to the draft agreements drawn up by the Vikøren on the basis of the written terms and conditions for the share sale and the outcome of the negotiations. If Hermansen and Mikkelsen had wanted to be completely free to reject or accept negotiated and complete draft agreements, such a significant reservation after the parties had agreed in early May on the main terms for the sale of Hermansen's shares, would have clearly emerged relatively early during the ongoing negotiations. I add that an unspoken premise of being free could not have been visible to Siem, based on the agreement situation.

I find no reason to emphasize Vikøren's conditional wording in the letter of June 11 to Frode Hermansen. It appears from the letter of transfer on the same day to Mikkelsen that founding documents, interim certificates and share certificates and the agreements, were attached for signature. An invoked provision in the agreements that the individual agreement was dependent on the other agreements having to be signed in order for the parties to be bound does not resolve

the question of agreement in this case before signing. These provisions apply to the connection between the agreements, and do not aim at the question of signing being a condition of agreement.

Mikkelsen also stated that he did not receive, and in any case was not aware of, the employment contract, and that in a telephone interview with Vikøren June 9 he announced that the drafts received were unacceptable. According to Mikkelsen, Clause 9 was only mentioned as an example. Mikkelsen also disputes that an agreement was signed with Vikøren on June 11. I note that these statements are not substantiated by the other particulars of the parties' conduct at this time, or by the written evidence.

It appears from Vikøren's secretary's handwriting on fax June 2 to Frode Hermansen AS that twelve pages were sent. This number of pages also includes the employment contract, which is explicitly mentioned in the letter of transfer. Mikkelsen does not deny having received this fax, and it seems incomprehensible that he did not respond if such an essential document was missing. Nor does it seem likely that Vikøren failed to respond to Siem if he had understood that Hermansen and Mikkelsen would retire immediately before signing. On the contrary, Siem faxed to Mikkelsen on June 10 that he had arranged a meeting with Vikøren the next day at 10, that Kristian Siem AS had paid its share of the share capital in Frode Hermansen Holding AS, and he asked Mikkelsen to pay his share of the share capital.

I add that it seems unlikely that Mikkelsen was unaware that foundation documents and agreements would be signed on June 11. The deadline Hermansen had set for payment of the purchase price was Monday, June 15, and Mikkelsen knew about the deadline. If this deadline was to be met, the last day for signing was practically Thursday, June 11. This date was placed on Vikøren's copy of the item list by hand at the meeting on May 15, which confirms that the time for the agreement was discussed at the meeting. I also mention that the share sale agreements that Mikkelsen received had provisions that the agreement signing (June) should take place on June 11, unless another date was agreed between the seller and the buyer.

The decisive factor behind this is whether Siem and Mikkelsen during the May and early June negotiations must be presumed to have agreed on the essential terms for Siem's entry into Frode Hermansen AS. In judging what happened between Siem and Mikkelsen, I assume that the parties agreed in early May on the essential terms for the transfer of Hermansen's shares and the sale of the apartment to him. This agreement provided the framework for the continued negotiations on the transfer of Mikkelsen's shares and Siem's entry into Frode Hermansen AS.

The meeting on May 15 concerned the follow-up and implementation of the terms Hermansen and Siem had agreed to, and the agreement between Siem and Mikkelsen. The highlights of Vikøren's item list presented at the meeting included the purchase of the shares, guarantees and indemnity, continued use of the name Frode Hermansen, waiver of the right to a pension and other claims, sale of the apartment to Hermansen, shareholder agreement and the relationship to the articles of association, the board of directors, the general meeting, dividends, the company's administration, employment contract and including the restriction of competition. Vikøren has stated in evidence before the Supreme Court that Mikkelsen had neither reservations nor reservations on behalf of Hermansen nor in relation to the item list or its individual items, and that the parties agreed on all matters raised and discussed at the meeting. The result was first a rough draft and then draft founding documents for the holding company, share purchase and sale agreements for Hermansen and Mikkelsen's homes for them, the shareholder agreement and the employment agreement. Neither Hermansen nor Mikkelsen had objected to or proposed changes before Mikkelsen, in a

telephone conversation with Vikøren June 9, responded to Clause 9 on adjusting the purchase price in the share purchase agreements.

Mikkelsen disputes that the last agreements signed by Siem were negotiated and thus binding, because the parties did not agree on some significant issues. This applied to the terms of the transfer of Mikkelsen's housing, the establishment of the holding company and the desire for a more active partner, the employment agreement, and Siem's loan financing of the share purchase and Mikkelsen's risk in this. To substantiate this, among other things, reference is made to Siem's introduction of new clauses late in the negotiations. It is not alleged that Siem or Vikøren during the negotiations in May and June, or in the telephone conversation June 9, was made aware of the objections Mikkelsen later made.

The disagreement over Mikkelsen's takeover of the dwelling is stated to apply to the agreement's provision that Mikkelsen must pay the purchase price of NOK 5,200,000 in cash upon signing. Mikkelsen states that his opinion was that the purchase price should be settled by coverage in the consideration for the sale of his shares in Frode Hermansen AS. The provision for cash payment was first brought in by Siem on 3 June, allegedly following a telephone conversation between Siem and Mikkelsen on June 2. I note that Mikkelsen does not dispute that he had a telephone conversation with Siem on June 2, and that the terms of the takeover of the residence were a topic. It is clear from Siem's handwritten note on the same day that the parties agreed on the purchase price, and this is also not disputed. If Mikkelsen wanted a different form of settlement, it would have been natural to pick it up when the new draft was available. In this case, the form of settlement after agreeing on the consideration cannot be a matter of the nature that the parties were not bound.

Mikkelsen's objection to the employment contract applies to a probationary period of six months, and a provision for life-long restriction of competition for him personally in the event of his resignation. In his evidence before the Supreme Court, Vikøren stated that the provision for probation was entered into the agreement by mistake, and that it would have been deleted if Mikkelsen had made this known. The background to the unlimited competition restriction and the parties' attitude to this during the negotiations has not been elucidated before the Supreme Court. I note that a restriction of competition in case Siem bought all the shares was already mentioned in Mikkelsen's proposal for terms sent to Siem on April 11. Any disagreement about the duration of a restriction on competition could probably have been resolved, cf. Article 38 of the Contract Law. I find that the objection about the probationary period cannot be given weight, and that any disagreement on the scope and duration of the restriction on competition in the event Mikkelsen resigns as general manager, is not so significant that Mikkelsen and Hermansen were unbound.

Mikkelsen's statements in connection with the holding company primarily indicate that Siem gradually turned out to be only a passive investor and not an active partner. Mikkelsen would in that case be the sole owner responsible for the operation of Frode Hermansen AS. Disagreement about the partner's role is said to be absolutely fundamental in a future and long-term collaboration in a company with two owners. I note that Lindblom's task was to "find an investor who can join the company Frode Hermansen A.S as a partner, active or passive on a 50% basis", cf the assignment agreement Clause 1, Paragraph 1. It is not stated that during the relatively long contact with Siem or in the final negotiations, Mikkelsen raised the basis for Siem's entry into the company. He cannot, after negotiating the agreements and founding documents and reaching agreement on the essential terms of the agreement, hear that his condition was a desire for an active partner. If such a premise should have been met, it has not been announced at any time during the negotiations with Siem. I add that the establishment of a holding company was proposed already

in the draft letter of intent dated 7 April 1992, and that a holding company under foundation according to this proposal should acquire the shares. Holding companies have subsequently been discussed between the parties, and it is not stated that Mikkelsen had any objection to a holding company owning the shares in Frode Hermansen AS.

Mikkelsen's objection to the financing is that Siem's cash contribution was only NOK 50,000 in share capital in the holding company. As a result, the purchase price of NOK 16 million for Hermansen's shares was financed by the holding company taking out a similar loan, which was assumed to be repaid within two and a half years by the income from Frode Hermansen AS. The annual accounts for 1992, 1993 and 1994 are claimed to show that it would not be possible to repay the loan within the intended time. The result could have been that the bank had gone to the holding company and that Mikkelsen's claim on the holding company for the transfer of his shares could be lost. The financing is said to have been unknown to Mikkelsen.

I notice that Mikkelsen, on behalf of Frode Hermansen AS, on May 26 presented an overview of property values and income estimates. It showed a total gain on disposal of properties and subsidiaries of NOK 18.3 million and a total profit for the years 1992-1994 of NOK 34.5 million, including gains from the sale of properties and companies. It is undeniably stated that Mikkelsen participated in meetings with several banks. Kristian Siem AS issued a self-debt guarantee for the loan of NOK 16 million limited to NOK 8 million on 11 June 1992. On the same day, Siem issued a so-called "Letter of Comfort", in which he personally pledged, among other things, that the holding company would be able to meet its obligations as long as the bank had a credit commitment with the company. I find it difficult to see that based on the assumptions Mikkelsen himself presented during the negotiations and his participation in meetings with the banks, significant objections can be made to Siem's financing of the share purchase. I add that the bank's requirements for side security and personal guarantee only applied to Siem.

After this, I find that all the essential points in the agreement between Siem and Mikkelsen were clarified before 11 June 1992. Hermansen's reservation in a letter of 4 May 1992 stating that Mikkelsen should approve the agreement between him and Siem, was no longer relevant after that. Mikkelsen's objection to the present agreements concerns issues that he does not state having tried to clarify during the negotiations with Siem. The consideration of Hermansen and his desire to get out of the company, and the agreement at the beginning of May on the essential conditions for the acquisition of Hermansen's shares, indicated that Mikkelsen loyally contributed to the completion of the sale.

This confirms that Mikkelsen had to understand that agreeing on the essential terms for Siem's entry would lead to an existence of a binding agreement before the signing.

I have come to the conclusion that Mikkelsen and Hermansen were bound to Siem in early June and that Mikkelsen and Hermansen committed a material and intentional breach of the agreement when they entered into an agreement with Skaugen on 11 June 1992. When an agreement has been reached with Siem, this complies with the requirement for remuneration of the assignment agreement, Clause 5, Paragraph 1. Mikkelsen has accepted that he is liable for the payment. He has waived a previous statement that payment of the purchase price to Frode Hermansen in this case is a condition for payment before the Supreme Court.

From my point of view as to whether there was an agreement between Siem, Hermansen and Mikkelsen, there is no need to go into the parties' side submissions.

I now turn to the appeal regarding VinCompagniet.

The inheritance estate appeal relates to the question of whether VinCompagniet is co-liaible for the commission requirement in the event Mikkelsen's appeal does not arise. The solution depends on whether Clause 5, Paragraph 1 of the contract agreement must be understood to mean that Hermansen is solely liable for the fee requirement.

The inheritance estate has stated that the reference to Frode Hermansen AS in Clause 5, Paragraph 1, on fees was dropped because AS was omitted in the event of a typo, and that the company was supposed to be liable for the fees. VinCompagniet claims that the contract agreement was for the sale of Hermansen's shares, and that the provision regarding payment of fees only applied to Hermansen personally. In support of his understanding, VinCompagniet has pointed to, among other things, Lindblom's draft agreement on 27 September 1991, where it was explicitly stated that the new partner should pay NOK 1 million to Frode Hermansen AS, who would then pay the fee to Lindblom. This solution was later abandoned by the fact that the fee should only be paid when there was a full payment of the agreed sales amount, and the provision for payment does not mention the company.

It cannot be doubted that according to the draft of 27 September 1991, Frode Hermansen AS was to pay fees after receiving NOK 1 million from the investor by entering into an agreement to sell Hermansen's shares. However, a significant change in relation to the draft was that payment of the fee should only take place once the investor has paid the entire purchase price. The question is whether this change resulted in liability of Frode Hermansen AS for the proper fulfilment of the contract agreement as far as fees are concerned. I note that the parties to the contract agreement were Frode Hermansen AS and Lindblom, Skogland & Partners AS. The client was Frode Hermansen AS, and Mikkelsen negotiated the contract agreement. The assignment was to find an investor who could enter as an active or passive partner with a 50 per cent share. This particularly affected Mikkelsen, who was to continue the business. In this relation, I mention that a fee of NOK 1 million is significantly higher than a normal broker's commission for the sale of shares for NOK 16 million, which must mean that Mikkelsen expected something more from Lindblom than just the mediation of a share sale.

Lindblom had, on the basis of the agreement's framework, description of the assignment, the size of the fee, Mikkelsen's position and Hermansen's signature, all reason to assume that he was engaged both by the company and by Hermansen.

I have therefore come to a conclusion that VinCompagniet must be co-liaible for the fee requirement in relation to Lindblom. If the company were to relieve itself of the obligation to provide remuneration for advice that was primarily performed in the interests of the company and Mikkelsen, this must be clearly stated in the agreement or be expressly provided for.

Mikkelsen's appeal has not been forthcoming. The decision of the Court of Appeal on the costs should, in my opinion, remain standing. However, legal costs should be awarded to the Supreme Court, cf. the main rule in Article 180 Paragraph 1 of the Disputes Statute. For the Supreme Court, the appellant has claimed legal costs of NOK 194,360, of which expenses amount to NOK 13,898. The claim is satisfied.

The appeal of the estate has been raised. However, the decision has called into question such that I find that costs must be lifted for all instances.

I vote for the following judgment:

1. Steinar Mikkelsen and VinCompagniet AS are ordered to one for both and both for one to pay 1,000,000 - one million – kroner to Nils Skogen's inheritance estate with the addition of 18 – eighteen percent annual interest from 25 September 1992 to 31 December 1993 and 12 – twelve-percent annual interest from 1 January 1994 until payment is made.
2. The judgment of the Court of Appeal, Paragraph 3 of the judgment, is upheld. In litigation costs before the Supreme Court, Steinar Mikkelsen pays 194,360 – one hundred ninety-four thousand three hundred and sixty kroner to Nils Skogen's inheritance estate.
3. No legal costs are awarded to anybody in the appeal case between Nils Skogen's inheritance estate and VinCompagniet AS.
4. The fulfilment deadline is - 2 - two weeks from the date of issue of this judgment.

Høyesterett - Dom. - HR-1998-28-A - Rt-1998-946

Instans	Høyesterett – Dom.
Dato	1998-06-03
Publisert	HR-1998-28-A – Rt-1998-946
Stikkord	Avtalerett – avtaleinngåelse.
Sammendrag	Twisten gjaldt spørsmålet om avtale om kjøp av halvparten av aksjene i et vinagentselskap var inngått. Høyesterett fant at partene var blitt enige om alle vesentlige punkter i avtalen og at bindende avtale var inngått. Vinagentselskapet ble ansett for medansvarlig for det honorar som skulle betales til den som skulle finne en investor som kunne gå inn som partner i selskapet.
Saksgang	Borgarting lagmannsrett LB-1995-947 A – Høyesterett HR-1998-28-A, nr 285/1997.
Parter	I Steinar Mikkelsen (Advokat Bjørn Stordrange – til prøve) mot Nils Skogens dødsbo (Advokat Anders Chr Stray Ryssdal). II Nils Skogens dødsbo (Advokat Anders Chr Stray Ryssdal) mot VinCompagniet AS (Advokat Bjørn Stordrange – til prøve).
Forfatter	Stang Lund, Coward, Aarbakke, Pedersen og Holmøy

Innholdsfortegnelse

Høyesterett - Dom. - HR-1998-28-A - Rt-1998-946.....	1
Innholdsfortegnelse	2

Saken gjelder krav om honorar ved formidling av salg av aksjer. Hovedspørsmålet er om bindende avtale var inngått.

Nå avdøde Frode Hermansen stiftet i 1976 Frode Hermansen AS. Selskapet videreførte et vinagentur Hermansen personlig hadde drevet i lengre tid. Steinar Mikkelsen kjøpte i 1982 en halvpart av aksjene i selskapet, og ble daglig leder og styreformann. Frode Hermansen AS' virksomhet økte betydelig i årene etter at Mikkelsen ble medeier og ansvarlig for driften, og selskapet var i 1991 Norges største agent for vin og sprit. I tillegg hadde selskapet noen faste eiendommer og et heleid datterselskap, Squash Entrepriser AS.

Hermansen ønsket i juli 1991 å selge sin halvpart av aksjene i Frode Hermansen AS. Den 11 oktober 1991 inngikk Frode Hermansen AS og Lindblom, Skogland & Partners AS (heretter Lindblom) avtale om at Lindblom skulle finne en investor som kunne gå inn som partner i Frode Hermansen AS. Avtalens bestemmelser om oppdrag, oppdragsgiver og honorar og betalingsbetingelser var som følger:

"1. OPPDRAGET

I forbindelse med at grunder og partner Frode Hermansen ønsker å trekke seg tilbake innen 31.12.1991, skal LS&P finne investor som kan gå inn som partner i selskapet Frode Hermansen A.S, aktiv eller passiv, på 50 % basis.

For det tilfelle at oppdragsgiver velger å selge etter fristens utløp til en investor som er skaffet tilveie av LS&P, gjelder honorar og betalingsbetingelser som i punkt 5.

2. OPPDRAGSGIVER

Frode Hermansen A.S v/direktør Steinar Mikkelsen.

5. HONORAR OG BETALINGSBETINGELSER

Når avtale om ny partner foreligger og investor har foretatt full innbetaling av det avtalte salgsbeløp, skal LS&Ps honorar være NOK 1 mill. som utbetales uten opphold av Frode Hermansen. For salgsbeløp som overskrider NOK 16 mill., får LS&P 25 % av det overskytende beløp.

Hvis oppdragsgiver velger å akseptere et bud som er lavere enn de forutsatte NOK 16 mill., blir LS&Ps honorar å beregne prosentvis i forhold til det som ovenfor er avtalt.

Side 947

Eventuelle direkte kostnader forbundet med oppdraget kommer i tillegg, og skal alltid forhåndsavtales med oppdragsgiver.

LS&P skal bare honoreres for løsning av oppdraget"

Oppdragsavtalen er undertegnet av Lindblom, Hermansen og Mikkelsen, og under underskriftene står det henholdsvis "Lindblom, Skogland & Partners AS" og "Frode Hermansen AS".

Det ble ikke inngått noen avtale om salg av aksjene innen 2 desember 1991, og oppdrags avtalen ble forlenget uten at ny tidsfrist ble fastsatt. Det er uomtvistet at oppdragsavtalen fortsatt var gjeldende i mai og juni 1992.

Under arbeidet med å formidle salg av aksjene kom Lindblom høsten 1991 blant annet i kontakt med Kristian Siem i London. I en statusrapport 27 desember 1991 anbefalte Lindblom at det ble inngått avtale med Siem. Dette ble det foreløpig ikke noe av, og Lindblom fortsatte arbeidet med å finne investorer som kunne møte selgerens krav. Lindblom hadde kontakt med flere mulige investorer, og herunder fortsatt kontakt med Siem.

Etter drøftelse med Mikkelsen formidlet Lindblom 7 april 1992 til Siem blant annet en intensjonsavtale og forslag til vilkår fra Mikkelsen. Lindblom opplyste i telefaks til Siem samme dag at Mikkelsen var klar til å inngå avtale i april, og at han nå konsentrerte seg om to endelige kandidater, hvorav Siem var den ene.

Etter forslaget til intensjonsavtale skulle Frode Hermansen AS fisjoneres i Frode Hermansen Vin AS og Frode Hermansen Eiendom AS. Et Siemselskap, Norex Court i London, skulle overta 51 prosent av aksjene i vinselskapet for 8,75 millioner kroner. Intensjonsavtalen inneholdt følgende bestemmelser om holdingselskap og finansiering

"3. SM og KS stifter et holdingselskap med aksjekapital på 100 000,- NOK. Holdingselskapet opptar en gjeld

på ca 10 mill. (med garanti fra aksjonærene) som benyttes til å kjøpe alle aksjene i FH Vin A.S for 17,5 mill. NOK. Herav får begge parter utbetalt 5 mill. NOK, mens resten blir stående som lån/egenkapital til selskapet med 3,75 mill. NOK fra hver av partene.

4. NC låner FH Eiendom A.S 7,25 mill. NOK for å løse ut FH mot bankgaranti fra FH for tilbakebetaling av de 7,25 mill. NOK pluss renter, inntil T. Olsensgt. 5b er solgt – sannsynligvis sommeren 1992.
5. Når T. Olsensgt. 5b er realisert, har SM som eier av de gjenværende verdier i FH Eiendom A.S rett og frihet til å realisere de gjenværende verdier når og hvordan det måtte passe."

Forkortelsene SM, KS og NC betyr her Steinar Mikkelsen, Kristian Siem og Norex Court.

Mikkelsens forslag inneholdt blant annet følgende:

"SM vil på denne bakgrunn nødig gi fra seg 51%, men kan tenke seg 50-50, pluss aksjonæravtale, på et bedre nivå enn 8,75 mill. NOK.

Hvis investor insisterer på 51%, vil SM gjerne motta et tilbud som er lett å akseptere.

SM kan også være villig til å diskutere salg av 100% av et rendyrket FH Vin A.S på nivå 18 mill. NOK.

I så fall vil han ha rett til å være i selskapet i 15 år med en minimumslønn på

Side 948

500.000,- NOK – indeksregulert. Ved en eventuell fratreden fra SMs side, skal han forplikte seg til ikke å starte konkurrerende virksomhet."

Samme dag sendte Lindblom et brev til Mikkelsen, hvor det framgikk:

"Modellen vil sikre Frode Hermansen hans minimumsforlangende som nevnt i kontrakt mellom Frode Hermansen A.S og Lindblom, Skogland & Partners A.S, med svært god sannsynlighet for skattefrihet, hvis avtalen gjøres nå.

Steinar Mikkelsen vil i tillegg få merverdien av resterende realverdier i det nyopprettede eiendomsselskap.

Signalene fra Kristian Siem er at han ønsker å handle nå."

Den fortsatte kontakt førte til at det ble holdt et møte 27 april 1992 med Siem hos Frode Hermansen AS, og Siem ble introdusert for Hermansen. Kristian Siem sendte 30 april 1992 et brev til Frode Hermansen med tilbud om på vegne av selskap i Norex Group å kjøpe hans aksjer for 16 millioner kroner. Det het i brevet:

"I refer to our pleasant meeting in your office last Monday, 27 April.

I confirm that a company in the Norex Group is interested in, and has the intention of purchasing your 50% shareholding in Frode Hermansen A/S on the following basis:

1. Price NOK 16 million.
2. You personally buy the flat which you occupy at a price of NOK 880,000.
3. You waive any rights to pension or other claims against the Company.
4. Seller guarantee that the balance sheet for the Company dated 31.12.91 correctly reflect assets and liabilities and that there are no hidden claims against the Company.
5. The sale includes the right to continue to use the name Frode Hermansen indefinitely
6. Our commitment to acquire your shares will be subject to our Board's approval. If the Board were to turn this proposal down, I may pursue this investment outside the Norex Group.

Further subjects are the agreements with Mr S Mikkelsen as joint shareholder and employee of the Company, financing and review of the 1991 accounts and reasonable due dilligence.

Please let med know if the above is acceptable to you. Upon affirmative confirmation, we will forthwith proceed with the preparation of documentation, finance and the review of the properties."

Den 4 mai 1992 svarte Hermansen følgende:

"Thank you for your kind offer by telefax 30 April, of which I confirm as follows:

1. Price: NOK 16 million – to be credited on my accounts on or before 15 June 1992.
2. The flat I occupy at Bygdøy Allé 111 will be purchased from Frode Hermansen A/S soonest after receipt

of financial settlement. NOK 880000.

3. I waive any rights to pension or other claims against Frode Hermansen A/S.
4. I guarantee that the balance sheet for Frode Hermansen A/S dated

Side 949

31.12.1991 correctly reflects assets and liabilities and that there are no hidden claims against the Company.

5. The sale includes the right to continue to use the name Frode Hermansen A/S indefinitely.
6. My commitment to accept the offer will be subject to Steinar Mikkelsens approval of the agreements between you and him.

Trusting that you will find the above in good order, I remain."

Mikkelsen har opplyst at han satte brevet i pennen for Hermansen.

Siem engasjerte i begynnelsen av mai advokat Olav Vikøren for å utarbeide kontraktutkast. Siem og Mikkelsen avtalte et møte 15 mai 1992. Dette fant sted i advokatkontoret til Vikøren. Til stede var Mikkelsen, Siem, Rieker (revisor) og Vikøren.

I møtet framla Vikøren en tre siders momentliste, som var utarbeidet på grunnlag av brev 30 april og 4 mai 1992 og telefonsamtaler med Siem. Momentlisten hadde en rekke punkter og omfattet i alt omlag 30 emner. Under en del av emnene tilføyde Vikøren i møtet for hånden notater om spørsmål partene drøftet. Det framgår av de håndskrevne notater på Vikørens eksemplar at partene blant annet må ha drøftet kjøp av aksjer, sammensetning av styret, selskapets formål og budsjett og ansettelsesavtale mellom Frode Hermansen AS og Mikkelsen. Det er under punktet om ansettelsesavtalen påført med hånd lønn 500.000 kroner, pensjonsalder 67 år og varighet 5 år og 1 års oppsigelse. Konkurransbegrensning er oppført som tema, men her er det ikke gjort notater. Datoen 11 juni og klokkeslett 1500 er også påført for hånden, og "mandag, derfor ... (uleselig)" er tilføyd.

Etter møtet sendte Mikkelsen 20 mai markedsinformasjon til Siem, og 26 mai kommentarer til regnskapet for 1991, plan for salg av faste eiendommer og antatte virkninger av dette på resultatene for 1992, 1993 og 1994 og styrets beretninger for Frode Hermansen AS og Squash Enterpriser AS. Revisjonsberetningene skulle ifølge brevet ettersendes. Samlet gevinst for salg av faste eiendommer anslås til 12,3 millioner kroner og for salg av Squash Enterpriser 6 millioner kroner, tilsammen 18,3 millioner kroner. Under forutsetning av slike salg anslås resultatet for 1992 til 10 millioner kroner, 1993 til 17,5 millioner kroner og 1994 til 7 millioner kroner, til sammen 34,5 millioner kroner. Samme dag sendte Mikkelsen vedtekter i Frode Hermansen AS, kopi av aksjonæravtale mellom Hermansen og Mikkelsen, personnumrene til ektefellen (som var påtenkt som medlem av styret) og ham selv, og opplysninger om Hermansens aksjeleilighet og egen bolig.

Under henvisning til tidligere samtaler sendte Vikøren 29 mai "grovutkast" til salgsavtale mellom Frode Hermansen og Frode Hermansen Holding AS for 50 prosent av aksjene og "grovutkast" til aksjonæravtale og stiftelsesdokument for Frode Hermansen Holding AS. Aksjesalgsavtalen mellom Mikkelsen og Frode Hermansen Holding AS skulle i hovedsak være basert på Hermansens avtale, som inneholdt hovedvilkårene inntatt i brevene av 30 april og 4 mai 1992. Det ble opplyst at Siem ikke hadde gjennomgått kontraktene, og tatt forbehold om eventuelle kommentarer fra ham. Vikøren underrettet om at det ennå ikke var bestemt om Norex PLC i London eller Kristian Siem AS skulle eie aksjene i holdingselskapet.

Side 950

Den 2 juni sendte Vikøren pr telefaks til Mikkelsen utkast til aksjekjøpsavtale mellom Frode Hermansen Holding AS og Mikkelsen og utkast til ansettelseskontrakt. Vikøren pekte på at dokumentasjonen også burde inneholde en bekreftelse på at styret i Frode Hermansen AS godkjente overdragelse av aksjene til Frode Hermansen Holding AS. Han ba om å få kontonummer opprettet i Frode Hermansen Holding AS' navn for innbetaling av aksjekapital.

Siem underrettet i telefaks 3 juni Vikøren om at Mikkelsen hadde akseptert å betale kjøpet av boligen kontant. Samme dag underrettet Vikøren pr telefaks Mikkelsen om at Siem ønsket en ny klausul i aksjekjøpsavtalene der det skulle framgå at kjøpesummen skulle justeres hvis det viste seg at en vesentlig del av agenturene falt bort i de første tre årene etter overdragelsen på grunn av eierskiftet. Telefaksen inneholdt et forslag til ny klausul 9, og Vikøren ba om en tilbakemelding om hvorvidt dette var akseptabelt for Hermansen og Mikkelsen.

Den 5 juni ble endrete utkast til stiftelsesdokumenter, aksjekjøpsavtaler med salg av boligene til Hermansen og Mikkelsen og aksjonæravtale mellom Kristian Siem AS og Mikkelsen vedrørende Frode Hermansen Holding AS sendt Siem og Mikkelsen. Ny klausul 9 var inntatt i aksjekjøpsavtalene. Vikøren ba om at Mikkelsen samordnet kommentarene fra Hermansen og ham selv. Bankkonto for Frode Hermansen Holding AS for innbetaling av aksjekapital ble etterspurt.

Vikøren har i bevisopptak for Høyesterett opplyst at Mikkelsen ringte 9 juni og opplyste at Hermansen ikke ville akseptere klausul 9 i aksjekjøpsavtalen om justering av kjøpesummen i tilfelle en vesentlig del av agenturene falt bort på grunn av eierskiftet. Dette ble akseptert av Siem.

Siem underrettet i telefaks 10 juni om at han hadde avtalt et møte på Vikørens kontor neste dag klokken 10 for å undertegne dokumentasjonen, at Kristian Siem AS hadde innbetalt sin del av aksjekapitalen i Frode Hermansen Holding AS, og han ba Mikkelsen om å betale sin del av aksjekapitalen. Da Mikkelsen ikke møtte, undertegnet Siem avtaler og stiftelsesdokumenter. Deretter ble utkastene sammen med to oversendelsesbrev levert samme dag av Siem på kontoret til Frode Mikkelsen AS. Den tidligere foreslåtte klausul 9 om justering av kjøpesummen i tilfelle en vesentlig del av agenturene skulle falle bort på grunn av eierskiftet, var utelatt.

Av innledningen til Vikørens oversendelsesbrev til Frode Hermansen AS (att: Steinar Mikkelsen) framgår at i "forbindelse med dokumentasjonen for salg av aksjene i Frode Hermansen AS vedlegges følgende dokumenter til underskrift". Deretter oppreknes blant annet meldingskjema "Registrering av Aksjeselskap" for undertegning av Petra Mikkelsen og Dem, stiftelsesdokumentasjon for holdingselskapet for undertegning tre steder, to interimsbevis og to aksjebrev i Frode Hermansen AS for undertegning og underskrevne avtaler om aksjekjøp m v for medundertegning. Siem overleverte også et brev til Frode Hermansen (antakelig feilbenevnt Frode Hermansen AS), hvor det framgår:

"Vedlagt oversendes avtale mellom Frode Hermansen Holding AS, Frode Hermansen AS og Dem selv vedrørende salg av halvparten av aksjene i Frode

Side 951

Hermansen AS. Som anmodet av Steinar Mikkelsen er klausul 9 i kontrakten tatt ut, og vi håper at avtalen nå er i overensstemmelse med Deres brev av 4. mai 1992. Av praktiske årsaker er avtalen allerede undertegnet av Kristian Siem på vegne av Frode Hermansen Holding AS.

Dersom De finner å kunne akseptere avtalen, vil oppgjør kunne finne sted med tre virkedagers varsel. Dette henger sammen med at notis må gis banken for opptakelse av lån.

Vi vedlegger også utkast til et brev som er tenkt til prinsipalene til Frode Hermansen AS, og vil sette pris på Deres synspunkter på dette.

Skulle De ha noen spørsmål i forbindelse med ovenstående står vi selvsagt til tjeneste."

Samme dag undertegnet Mikkelsen og Hermansen en avtale med Skaugen om salg av Mikkelsens og Hermansens aksjer for 32 millioner kroner fordelt med 16 millioner kroner på hver av selgerene til M.S. Holding AS under stiftelse. Holdingselskapet skulle Mikkelsen og Skaugen eie med en halvpart hver. Mikkelsen underrettet i brev 15 juni 1992 Siem om at tilbud om å kjøpe 50 prosent av aksjene i Frode Hermansen AS med dertil hørende avtaler ikke var akseptert av Hermansen og Mikkelsen.

Siem reagerte på dette umiddelbart i en telefaks dagen etter. Det heter her blant annet:

"After six months work, substantial expenses and having met all seller's requirements, I find your letter of 15 June 1992 surprising and inadequate. The deal was accepted a long time ago and the agreements have been developed in accordance with you and your requests for changes have been met.

You have never before indicated that you personally had any problems with the deal.

The closing date of June 11 was set on May 15. Mr Hermansen decided at the last minute to be absent because he did not like clause 9 of the Agreement, which was removed at your request. You told me on June 11 that you were, in any event, not available because you had clients in town.

Right up to the closing date of 11 June you urged us to complete by the 15 June and stressed the importance of a timely closing. We took all necessary measures to meet your schedule."

Frode Hermansen AS meddelte i telefaks samme dag til Siem at Mikkelsen var bortreist til 22 juni 1992. Lindblom forsøkte 16 juni å avtale et møte snarest mulig, uten å lykkes. Det er opplyst at Lindblom først ble

klar over at aksjene var solgt og at Skaugen var den nye partneren, under et besøk hos Frode Hermansen AS i august 1992.

Siem reiste ved stevning 16 oktober 1992 søksmål for Oslo byrett med krav om at Steinar Mikkelsen og Frode Hermansen skulle betale erstatning begrenset oppad til 10 millioner kroner (sak nr 92-8334 A/32). Lindblom, Skogland & Partners AS reiste ved stevning 17 februar 1993 søksmål for Oslo byrett mot Frode Hermansen AS, Steinar Mikkelsen og Frode Hermansen og krevde 1 million kroner i honorar (sak 93-1344 A/66). Byretten forente sakene til felles behandling og avsa dom 14 oktober 1994 som for sak 93-1344 A/66 hadde slik domsslutning:

Side 952

- "1. Steinar Mikkelsen og Frode Hermansen A.S dømmes til in solidum å betale til Lindblom, Skogland & Partners A.S 1 mill. kroner med tillegg av renter fra 25.9.92 til betaling skjer.
2. Steinar Mikkelsen og Frode Hermansen A.S dømmes til i fellesskap å betale til Lindblom, Skogland & Partners A.S kr 80.000 i saksomkostninger.
3. Oppfyllelsesfristen er 14 dager fra forkynnelsen av dommen.
4. Frode Hermansen frifinnes."

Byretten kom til at Mikkelsen og Hermansen hadde bundet seg til å inngå avtale med Siem om opprettelse av et holdingselskap og salg av aksjene i Frode Hermansen AS. Forbeholdet i punkt 6 i Hermansens aksept 4 mai 1992 var falt bort i og med at Siem og Mikkelsen under forhandlingene var blitt enige om de vesentlige vilkår for Siems inntreden i selskapet.

Steinar Mikkelsen og Frode Hermansen AS anket til Borgarting lagmannsrett. Under saksforberedelsen for lagmannsretten overtok Nils Skogen, og senere hans dødsbo, kravet fra Lindblom, Skogland & Partners AS. Frode Hermansen AS endret navnet til VinCompagniet AS. Borgarting lagmannsrett avsa dom 25 april 1997 med slik domsslutning:

- "1 Steinar Mikkelsen dømmes til innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av lagmannsrettens dom å betale til Nils Skogen, hans dødsbo, 1.000.000 -enmillion – kroner med tillegg av 18 % rente p a fra 25 september 1992 til 31 desember 1993 og 12 % rente p a fra 1 januar 1994 til betaling skjer.
- 2 Vincompagniet A/S frifinnes.
- 3 I søksmålet mellom Steinar Mikkelsen og Nils Skogen, hans dødsbo, tilkjennes ikke saksomkostninger verken for by- eller lagmannsrett.
- 4 Nils Skogen, hans dødsbo, dømmes til innen 2 – to – uker fra forkynnelsen av lagmannsrettens dom å betale til Vincompagniet A/S saksomkostninger for byretten med 32.650 – trettitotusensekshundredeogfemti – kroner og for lagmannsretten med 159.225 – etthundreogfemtinitusentohundredeogfemogtyve – kroner."

Lagmannsretten la til grunn at det før 11 juni 1992 var enighet om alle forhold som skulle inngå i avtalekomplekset, og også om ordlyden i kontraktene bortsett fra bestemmelsen om konkurransebegrensning for Mikkelsen personlig. Sett i en total sammenheng var dette et forhold av relativt underordnet betydning, slik at manglende avklaring ikke kunne medføre at partene var ubundet.

Saksforholdet og partenes anførsler for byretten og lagmannsretten framgår av dommene.

Steinar Mikkelsen og Nils Skogens dødsbo har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Mikkelsens anke gjelder domsslutningen punktene 1 og 3, og retter seg mot bevisbedømmelsen og rettsanvendelsen. Dødsboets anke gjelder frifinnelsen av VinCompagniet i domsslutningen punkt 2 og saksomkostninger i punkt 4, og retter seg også mot bevisbedømmelsen og rettsanvendelsen.

Til bruk for Høyesterett har Steinar Mikkelsen og fire vitner avgitt utenrettslige erklæringer og forklart seg ved supplerende bevisopptak.

Side 953

Ett vitne er nytt for Høyesterett. Det er framlagt noen nye dokumenter som jeg ikke finner grunn til å spesifisere.

Mikkelsen har for Høyesterett frafalt en anførsel om at honorar ikke kan kreves utbetalt fordi Siem ikke har innbetalt kjøpesummen for Hermansens aksjer. Det gjøres heller ikke gjeldende at ansvar for honoraret påligger Hermansen. Saken står for øvrig for Høyesterett i det vesentlige i samme stilling som for de tidligere retter.

Steinar Mikkelsen gjør for Høyesterett i hovedsak gjeldende:

Dødsboets rettsforgjenger, Lindblom, hadde ikke krav på provisjon, fordi forhandlingene mellom Hermansen, Mikkelsen og Siem ikke førte til endelig avtale. Kontakten mellom partene hadde som formål å klarlegge tilbudets innhold og premisser med sikte på en endelig vurdering når alle spørsmål var avklart, jf Rt-1984-624.

Prinsipalt anføres at krav om skriftform og undertegning før partene ble bundet, ble avtalt eller i alle fall forutsatt da forhandlingene ble innledet. Denne forutsetning har partene senere ikke fraveket. Avtale vil etter dette ikke foreligge før de endelige utkast var underskrevet av partene. De avtaler og stiftelsesdokument som Siem undertegnet 11 juni 1992 og overleverte til Frode Hermansen AS, er rettslig sett å anse som tilbud, og forutsatte aksept fra Hermansen og Mikkelsen. Dette framgår blant annet av et av oversendelsesbrevene, hvor det ble uttalt at dersom Hermansen fant å kunne akseptere avtalene, ville oppgjør kunne finne sted med tre virkedagers varsel.

Subsidiært gjøres gjeldende at det ikke forelå tilstrekkelig enighet om sentrale deler av kontraktene. Avtaleforholdet gjaldt ikke bare salg av Hermansens aksjer, men også Siems inntreden som partner i det daværende Frode Hermansen AS. Det var i begynnelsen av juni 1992 uenighet om sentrale deler av avtaleforholdet. Siem introduserte under slutfasen av forhandlingene nye og viktige klausuler om kontant betaling for overtakelse av boligen og justeringer av kjøpesummen i tilfelle eierskiftet førte til bortfall av agenturer. Utkastet til ansettelsesavtale inneholdt uakseptable bestemmelser om ansettelse på prøve og livsvarig konkurransebegrensning, som selv om de senere hadde blitt frafalt eller modifisert, ga signaler om grunnlaget for det framtidige samarbeid. Mikkelsen anfører at han i telefonsamtale med Vikøren 9 juni underrettet om at avtaleutkastene ikke kunne aksepteres. Klausul 9 ble nevnt som et eksempel på dette. Han hadde heller ikke kjennskap til at avtaleslutning var avtalt å finne sted 11 juni. Dette underbygger at det ikke forelå en endelig avtale mellom partene.

Finansiering av Siems kjøp av Hermansens aksjer ble også fastlagt på et meget sent tidspunkt, og Mikkelsen ble ikke informert. Opplegget var at et nystiftet holdingselskap skulle kjøpe Hermansens og Mikkelsens aksjer for i alt 32 millioner kroner. Siem og Mikkelsen skulle hver betale 50.000 kroner i aksjekapital. Mikkelsen skulle overføre sine aksjer mot å få en rentebærende fordring på 16 millioner kroner. Siems finansiering ville medført at kjøp av Hermansens aksjer for 16 millioner kroner skulle skje ved at holdingselskapet lånte hele beløpet i bank. Lånet skulle betales tilbake med midler fra Frode Hermansen AS i løpet av to og et halvt år. Dette hadde ut fra sin daværende finansielle situasjon ingen mulighet til å betale et lån av denne størrelsesorden innen en så kort tidsperiode. I tillegg kommer at Siem etter hvert viste seg bare å

Side 954

være interessert i størst mulig avkastning på investeringen, og ikke i å delta aktivt i driften av vinagentselskapet.

Lindblom hadde heller ikke krav på honorar som følge av Hermansen og Mikkelsens avtale med Skaugen om salg av aksjene i Frode Hermansen AS til et holdingselskap under stiftelse. Dette følger av at oppdragsavtalens bestemmelser om honorar forutsatte at Lindblom skaffet en investor til veie, og at honorar bare skulle betales for "løsning av oppdraget". Det er uomtvistet at Lindbloms arbeid ikke førte til at kontakten mellom Skaugen og Mikkelsen ble etablert. Oppdragsavtalen kan ikke forstås slik at honorar også skal betales i de tilfelle oppdragsgiveren får kontakt med investor uten Lindbloms mellomkomst.

Direkte kontakt og avtaleslutning mellom Hermansen, Mikkelsen og Skaugen er heller ikke et brudd på oppdragsgiverens lojalitetsforpliktelse overfor mellommannen, fordi oppdragsavtalen ikke hadde bestemmelser om eller forutsatte eksklusivitet for Lindblom. Dette framgår forutsetningsvis av oppdragsavtalen punkt 1 sjetten avsnitt om etterhonorar for det tilfelle at oppdragstakeren etter fristens utløp selger til en investor som Lindblom hadde skaffet til veie, og av punkt 5 fjerde avsnitt om at honorar bare betales ved løsning av oppdraget. Det foreligger ikke et rettsbrudd som medfører ansvar for honorarkravet.

I ankesaken vedrørende VinCompagniet gjøres gjeldende at oppdragsavtalen må forstås slik at Hermansen personlig var ansvarlig for å betale honoraret i tilfelle Lindblom må anses for å ha formidlet en endelig avtale om salg av hans aksjer. Dette følger av avtalens ordlyd, hvor det uttrykkelig framgår at Frode Hermansen skal betale. Ved å sammenholde den endelige oppdragsavtale med utkastet framgår det at den opprinnelige

betalingsplikt for Frode Hermansen AS ble endret til Hermansen personlig. Ved fortolkning av avtalen må det også legges vesentlig vekt på at omkostninger ved aksjonærenes salg av aksjer ikke skal belastes aksjeselskapets regnskaper, fordi utgiften ikke har noen sammenheng med aksjeselskapets virksomhet. Det er heller ikke adgang til å finansiere slike omkostninger gjennom aksjeselskapet, i dette tilfellet ved hjelp av et lån til aksjonæren eller ved å utbetale utbytte, fordi Frode Hermansen AS' økonomiske situasjon medførte at slike transaksjoner ikke ville være tillatt etter aksjeloven § 12-10, § 12-4 og § 12-5.

Steinar Mikkelsen har lagt ned slik påstand:

"I (Mikkelsen – Skogens dødsbo)

1. Steinar Mikkelsen frifinnes.
2. Steinar Mikkelsen tilkjennes omkostninger for alle tre instanser.

II (Skogens dødsbo – VinCompagniet A/S)

1. Lagmannsrettens dom stadfestes.
2. VinCompagniet A/S tilkjennes saksomkostninger for Høyesterett."

Nils Skogens dødsbo gjør for Høyesterett i hovedsak gjeldende:

I forhold til Steinar Mikkelsen og VinCompagniet AS gjøres prinsipielt gjeldende at Lindblom har krav på honorar fordi bindende avtale om salg av Hermansens aksjer ble inngått mellom Mikkelsen, Hermansen og Siem.

Side 955

Vilkårene for salg av Hermansens aksjer ble bindende fastlagt ved Siems skriftlige tilbud 30 april 1992 og Hermansens skriftlige aksept 4 mai samme år. Partene kom fram til enighet om de vesentlige vilkår for Siems inntreden i selskapet i møte med advokat Vikøren 15 mai 1992, og forbeholdet i aksepten om Mikkelsens godkjenning ble da innfridd. Hovedvilkårene i aksjonæravtalen, stiftelsen av holdingselskapet og avtale om fortsatt ansettelse av Mikkelsen i Frode Hermansen AS ble partene enige om, og den forutsatte dokumentasjon vedrørende gjennomføring av det avtalte aksjesalg kunne utarbeides og undertegnes. Det er forfeilet og uten forankring når Mikkelsen anfører at partene har avtalt eller forutsatt skriftform og undertegning. En eventuell forutsetning fra Mikkelsens og Hermansens side om å kunne stå fritt inntil avtalene var undertegnet, var ikke kommet til uttrykk ovenfor Siem.

Dødsboet tilbakeviser at vesentlige spørsmål var uavklart etter møtet 15 mai 1992. Mikkelsen fikk tilsendt samtlige utkast til dokumentasjon etter hvert, og hadde anledning til å vurdere alle sentrale forhold i sammenheng. Det framkom ingen innvendinger til dokumentasjonen bortsett fra en innvending vedrørende en ny klausul 9 om reduksjon av vederlaget for aksjene i tilfelle agenturet falt bort på grunn av eierskifte. Forslaget ble tatt ut av avtalene. De innvendinger Mikkelsen anfører å ha vedrørende finansieringen, ønsket om en aktiv partner, ansettelsesavtalen og nye klausuler vedrørende faste eiendommer, er først framsatt etter at avtalen ble brutt ved at aksjene 11 juni 1992 ble solgt til et holdingselskap under stiftelse, som Skaugen og Mikkelsen eide sammen. Innvendingene gjelder ikke vesentlige avtalevilkår, og bindende avtale hevdes å ha foreligget uansett.

I alle tilfelle må det tas hensyn til Mikkelsens klanderverdige forhold i forbindelse med avtaleinngåelsen. Han har unnlatt å komme med innvendinger under forhandlingene, og har heller ikke opplyst om forhandlingene med en annen kjøper. Dette er i seg selv et moment som kan medføre at bindende avtale foreligger, jf Rt-1987-1205.

Subsidiært anføres at også avtalen med Skaugen om salg av Hermansens og Mikkelsens aksjer utløste krav på honorar. Dette følger av bakgrunn for og formålet med oppdragsavtalen med Lindblom. Rådgivning og formidling for å finne fram til nye investorer i bedrifter krever et omfattende forarbeid og nært samarbeid med bedriftens ledelse. Oppdragets art tilsier eksklusivitet som en naturlig forutsetning for oppdragsavtalen med mindre annet framgår av avtaleforholdet, jf Rt-1930-663. Selv om kontakten mellom Skaugen og Mikkelsen ikke er formidlet av Lindblom, medfører eksklusiviteten at krav på honorar utløses når avtale inngås med Skaugen.

Ytterligere subsidiært gjøres gjeldende at Mikkelsen under forhandlingene opptrådte rettsstridig, og at han derved er ansvarlig for honoraret. Oppdragsavtalen medførte et nært og gjensidig samarbeid mellom Mikkelsen

og Lindblom for å finne fram til en egnet investor og partner. Selv om Lindblom hadde hovedansvaret for å finne investor, hadde Mikkelsen også forslag som ble drøftet med Lindblom. Kontakten mellom Mikkelsen og Skaugen ble imidlertid først kjent for Lindblom etter at forhandlingen med Siem var brutt, og avtalen med Skaugen var et faktum. Ved å gå bak ryggen på Lindblom og Siem og helt i sluttfasen i hemmelighet å forhandle frem en avtale med en tredje part, har

Side 956

Mikkelsen opptrådt illojalt. Dette bruddet på lojalitetsplikten medførte at forholdet til Siem ble brutt, og bruddet førte til at honorar ikke kunne kreves utbetalt.

I ankesaken mot VinCompagniet gjøres gjeldende at oppdragsavtalen må forstås slik at Frode Hermansen AS var ansvarlig for betaling av honoraret. Det framgår av avtalen at den gjelder selskapet, og at selskapet ved Mikkelsen er oppdragsgiver. Oppdraget gjaldt å finne fram til en ny investor og partner i selskapet, og utgiftene til dette må Mikkelsen og Hermansen kunne bli enige om at selskapet skulle dekke ut fra selskapets egne interesser. Det anføres å være en feilskrift når avtalens punkt 5 om betaling av honoraret angir at Frode Hermansen personlig er ansvarlig, og i alle tilfelle er selskapet ansvarlig sammen med Hermansen.

Subsidiært anføres at honoraret kunne vært belastet holdingselskapet i forbindelse med stiftelsen, og deretter blitt dekket ved lån og utbytte fra Frode Hermansen AS. De framlagte budsjetter forutsatte realisasjon av faste eiendommer med betydelig gevinst. Dette ville gitt en ekstraordinær inntekt og øket egenkapital slik at vilkårene i aksjeloven § 12-4 og § 12-5 for utbetaling av utbytte ville vært oppfylt.

Nils Skogens dødsbo har nedlagt slik påstand:

"ALTERNATIV 1: SÆRSKILTE PÅSTANDER

Ankesak I

1. Lagmannsrettens dom, dens pkt. 1, stadfestes.
2. Steinar Mikkelsen dømmes til å betale Nils Skogens dødsbo sakens omkostninger for alle retter.

Ankesak II

1. VinCompagniet AS dømmes til å betale Nils Skogens dødsbo kr 1000000 – kroner enmillion – med tillegg av 18 % rente p.a. fra 25. september 1992 til 31. desember 1993, og 12 % rente p.a. fra 1. januar 1994 til betaling skjer.
2. VinCompagniet AS dømmes til å betale Nils Skogens dødsbo sakens omkostninger for alle retter.

ALTERNATIV 2: FELLES PÅSTAND

1. Byrettens dom i sak 93-1344 A 66, dens pkt. 1, stadfestes, dog slik at renter tilkjennes med 18 % p.a. fra 25. september 1992 til 31. desember 1993 og 12 % rente p.a. fra 1. januar 1994 til betaling skjer.
2. Steinar Mikkelsen og VinCompagniet dømmes til å betale Nils Skogens dødsbo sakens omkostninger for alle retter."

Jeg er kommet til at Steinar Mikkelsens anke ikke kan føre fram, og er på de vesentlige punkter enig i lagmannsrettens begrunnelse. Dødsboets anke finner jeg under tvil å måtte ta til følge. Jeg behandler først Mikkelsens anke.

Denne anke gjelder spørsmålet om Lindblom (nå Nils Skogens dødsbo) har krav på 1 million kroner i honorar på det grunnlag at Mikkelsen og Hermansen i mai/juni 1992 hadde inngått avtale om salg av Hermansens aksjer i Frode Hermansen AS. Prinsipielt gjøres gjeldende at bindende avtale ikke ble inngått med Siem. Det er ikke omtvistet at Lindblom formidlet kontakten med Siem, og at Mikkelsen er ansvarlig dersom avtale ble inngått. Spørsmålet om bindende avtale er inngått,

Side 957

beror i hovedsak på en rettslig bedømmelse av det som passerte mellom partene.

Partene er uenige om den rettslige betydning av brevene av 30 april og 4 mai 1992. Mikkelsen hevder at brevene bare ga uttrykk for en intensjon, og at en bindende avtale var betinget av undertegnede avtaler etter at alle spørsmål var avklart. Dødsboet anfører at brevene inneholdt et betinget tilbud og en betinget aksept. Bindende avtale om salg av Hermansens aksjer forelå da Siem og Mikkelsen ble enige om de øvrige hovedvilkår for Siems inntreden, og Siems forbehold var innfridd.

Siem sendte etter forutgående kontakt over noen tid og innledende forhandlinger med Lindblom og Mikkelsen et brev 30 april 1992 til Hermansen, hvor han meddelte at et selskap i Norexgruppen på visse nærmere angitte vilkår var villige til ("is interested in, and has the intention of") å kjøpe Hermansens aksjer i Frode Hermansen AS. Forespørselen var avhengig av styrets samtykke, men i tilfelle styret avsto meddelte Siem at han kunne tenke seg å gjennomføre ("may pursue") investeringen utenom Norexgruppen. Det ble tatt forbehold for så vidt angikk avtale med Mikkelsen som aksjeeier og ansatt i selskapet, finansiering og for resultatet av en gjennomgåelse og bekreftelse av årsregnskapet for 1991. Henvendelsen avsluttes med at i tilfelle bekreftelse ("affirmative confirmation") vil partene fortsette med forberedelse av avtalegrunnlaget ("documentation"), finansiering og vurdering av selskapets eiendeler.

Hermansen besvarte henvendelsen 4 mai 1992, og innledet med å takke for tilbudet ("offer"). Deretter bekreftes ("confirm") og gjentas de vilkår som framgikk av Siems henvendelse, men det tilføyes at vederlaget 16 millioner kroner måtte være innbetalt før eller senest 15 juni 1992. Hermansens tilkjennegivende av at han aksepterte tilbudet ("commitment to accept the offer") var betinget av Mikkelsens godkjenning ("approval") av avtalene mellom Siem og Mikkelsen. Det er opplyst at brevet fra Hermansen ble ført i pennen av Mikkelsen.

Jeg bemerker at brevene viser at Siem og Hermansen var enige om prisen på aksjene, overdragelse av og kjøpesummen for den leilighet Hermansen disponerte, frafallelse av retten til pensjon og andre krav mot selskapet, en garanti for selskapets balanse pr 31 desember 1991 og framtidig bruk av navnet Frode Hermansen AS. De avtalte vilkår var forutsatt å bli effektive når Siems forbehold var avklart, og Siem og Mikkelsen var blitt enige om de øvrige vilkår for Siems inntreden. Hermansen (og mest sannsynlig også Mikkelsen på det daværende tidspunkt) oppfattet forespørselen som et tilbud, som betinget av Mikkelsens godkjenning ble akseptert såfram oppgjør fant sted senest 15 juni 1992. Siems forespørsel må etter min mening oppfattes som et betinget tilbud og Hermansens svar som en betinget aksept, hvorefter de vesentlige vilkår for erverv av Hermansens aksjer ble fastlagt. Den fastsatte frist for gjennomføringen viser at også Hermansen har ansett seg bundet. De i brevene omtalte vilkår ble med dette bindende, og derved ikke gjenstand for fortsatte forhandlinger.

Mikkelsen har anført at forhandlingssituasjonen, avtalens viktighet, stiftelsen av et nytt aksjeselskap og kontraktsforholdets kompleksitet innebar en forutsetning om skriftlighet, og dette medførte at partene ikke ble bundet før endelig og undertegnet avtale forelå. Dette støttes

Side 958

blant annet av at Vikøren i et av oversendelsesbrevene av 11 juni hadde uttalt at om Hermansen fant å kunne akseptere, ville oppgjør kunne finne sted med tre virkedagers varsel. Avtaleutkastene inneholdt en bestemmelse om at hver avtale bare var bindende hvis de øvrige avtaler ble undertegnet, hvilket også underbygger at underskrift var et vilkår for en bindende avtale.

Muntlige avtaler er bindende med mindre annet følger av lov, avtale eller er forutsatt mellom partene. Høyesterett har i flere avgjørelser ut fra en konkret vurdering lagt til grunn at partene blir bundet når de er blitt enige om alle vesentlige punkter i en avtale, selv om ikke alle forhold er avklart og undertegnet avtale ikke foreligger, jf Rt-1987-1205, Rt-1991-1171 og Rt-1996-415. Det er ikke rettslig grunnlag for generelt å kreve skriftlighet i mer sammensatte avtaleforhold, men forhandlingsituasjonen kan i slike tilfelle føre til at partene gjensidig forutsetter et endelig utkast og undertegning før de blir bundet. Dette kan eksempelvis være tilfelle hvor flere deltar i forhandlingene på partenes vegne eller hvor partene er fra to eller flere land.

I de tilfelle partene i skriftlig form har avtalefestet noen hovedvilkår, vil det være nærliggende å anse avtale for inngått når partene har blitt enige om de øvrige vesentlige vilkår. Etter hvert som resultatene av forhandlingene viser seg og enighet oppnås, kan hver av partene ut fra en allmenn forutsetning om gjensidig lojalitet ha grunnlag for å anta at partene er bundet selv om endelig avtale ikke er undertegnet. I vår sak var partene i skrift enige om hovedvilkårene for salget av Hermansens aksjer, og disse vilkår ville også gjelde for et eventuelt salg av Mikkelsens aksjer. Forhandlingene om å gjennomføre aksjesalget og de øvrige vilkår for å gå inn som deltaker ble deretter gjennomført, og verken Mikkelsen eller Hermansen hadde innvendinger mot eller framsatte forslag til endringer av de utkast til avtaler som Vikøren utarbeidet på grunnlag av de skriftlig nedtegnete hovedvilkår for aksjesalget og resultatet av forhandlingene. Dersom Hermansen og Mikkelsen hadde ønsket å stå helt fritt til å forkaste eller godta forhandlede og fullstendige utkast til avtaler, burde et så vesentlig forbehold etter at partene i begynnelsen av mai var blitt enige om hovedvilkårene for salg av Hermansens aksjer, ha kommet klart fram relativt tidlig under de fortsatte forhandlinger. Jeg tilføyer at en ikke uttalt forutsetning om å stå fritt, kunne ut fra avtalesituasjonen ikke ha vært synbar for Siem.

Vikørens betingete formulering i oversendelsesbrevet 11 juni til Frode Hermansen finner jeg ikke grunn til å legge vekt på. Det framgår av oversendelsesbrevet samme dag til Mikkelsen at stiftelsesdokumenter, interimisbevis og aksjebrev og avtalene, var vedlagt til underskrift. En påberopt bestemmelse i avtalene om at den enkelte avtale var avhengig av at de andre avtaler måtte undertegnes for at partene skulle bli bundet, løser ikke spørsmålet om enighet i dette tilfelle forelå før undertegning. Disse bestemmelser gjelder sammenhengen mellom avtalene, og tar ikke sikte på spørsmålet om undertegning er et vilkår for kontrakt.

Mikkelsen har også anført at han ikke mottok, og i alle fall ikke var kjent med, ansettelsesavtalen, og at han i telefonsamtale med Vikøren 9 juni meddelte at de mottatte utkast var uakseptable. Klausul 9 ble ifølge Mikkelsen bare nevnt som et eksempel. Mikkelsen bestrider også at det

Side 959

var avtalt kontraktsundertegning (closing) hos Vikøren 11 juni. Jeg bemerker at disse anførsler ikke underbygges av de øvrige opplysninger om partenes opptreden på denne tid, eller av de skriftlige bevis.

Det framgår av Vikørens sekretærs håndpåtegning på telefaks 2 juni til Frode Hermansen AS at tolv sider ble sendt. Dette sidetall omfatter også ansettelsesavtalen, som uttrykkelig nevnes i oversendelsesbrevet. Mikkelsen bestrider ikke å ha mottatt denne telefaks, og det virker uforståelig at han ikke reagerte om et så vesentlig dokument manglet. Det virker heller ikke sannsynlig at Vikøren unnlot å reagere overfor Siem, dersom han hadde fått forståelse av at Hermansen og Mikkelsen ville trekke seg umiddelbart før undertegning. Tvert om meddelte Siem i telefaks 10 juni til Mikkelsen at han hadde avtalt et møte hos Vikøren neste dag kl 10, at Kristian Siem AS hadde innbetalt sin del av aksjekapitalen i Frode Hermansen Holding AS, og han ba Mikkelsen om å betale sin del av aksjekapitalen.

Jeg tilføyer at det virker lite sannsynlig at Mikkelsen var ukjent med at stiftelsesdokumenter og avtaler skulle undertegnes 11 juni. Den frist Hermansen hadde fastsatt for innbetaling av kjøpesummen var mandag 15 juni, og Mikkelsen visste om fristen. Dersom denne frist skulle overholdes var praktisk sett torsdag 11 juni siste dag for undertegning. Denne dato ble påført Vikørens eksemplar av momentlisten for hånden i møtet 15 mai, hvilket underbygger at tiden for avtaleslutning var drøftet i møtet. Jeg nevner også at aksjesalgavtalene som Mikkelsen mottok, hadde bestemmelser om at kontraktsundertegning (closing) skulle finne sted 11 juni med mindre en annen dato ble avtalt mellom selger og kjøper.

Det avgjørende blir etter dette om Siem og Mikkelsen under forhandlingene i mai og begynnelsen av juni må antas å ha blitt enige om de vesentlige vilkår for Siems inntreden i Frode Hermansen AS. Ved den rettslige bedømmelse av hva som passerte mellom Siem og Mikkelsen legger jeg til grunn at partene i begynnelsen av mai var enige om de vesentlige vilkår for overdragelse av Hermansens aksjer og salg av leiligheten til ham. Denne enighet ga rammen for de fortsatte forhandlinger om overdragelse av Mikkelsens aksjer og Siems inntreden i Frode Hermansen AS.

Møtet 15 mai gjaldt oppfølging og gjennomføring av de vilkår Hermansen og Siem var blitt enige om, og avtalen mellom Siem og Mikkelsen. Hovedpunktene i Vikørens momentliste som ble framlagt i møtet, gjaldt blant annet gjennomføring av kjøp av aksjene, garantier og skadesløsholdelse, fortsatt bruk av navnet Frode Hermansen, frafallelse av retten til pensjon og andre krav, salg av leiligheten til Hermansen, aksjonæravtale og forholdet til vedtektene, styret, generalforsamling, utbytte, selskapets administrasjon, ansettelsesavtale og herunder konkurransebegrensning. Vikøren har i bevisopptak for Høyesterett opplyst at Mikkelsen verken på egne eller Hermansens vegne hadde forbehold eller reservasjoner med hensyn til momentlisten eller dens enkelte punkter, og at partene var enige om alle forhold som ble tatt opp og drøftet i møtet. Resultatet ble først et grovtkast og deretter utkast til stiftelsesdokumenter for holdingselskapet, avtaler om aksjekjøp og salg av Hermansens og Mikkelsens boliger til dem, aksjonæravtale og ansettelsesavtale. Verken Hermansen eller Mikkelsen hadde kommet med innvendinger

Side 960

mot eller foreslått endringer før Mikkelsen i telefonsamtale med Vikøren 9 juni reagerte på klausul 9 om justering av kjøpesummen i aksjekjøpsavtalene.

Mikkelsen bestrider at de sist mottatte avtaler som var undertegnet av Siem, var ferdig forhandlet og derved bindende, fordi partene ikke var enige om enkelte vesentlige spørsmål. Dette gjaldt vilkårene for overdragelse av Mikkelsens bolig, opprettelse av holdingselskapet og ønsket om en mer aktiv partner, ansettelsesavtalen, og Siems lånefinansiering av aksjekjøpet og Mikkelsens risiko ved dette. Til underbygging av dette er blant annet vist til Siems introduksjon av nye klausuler sent under forhandlingene. Det hevdes ikke at Siem eller Vikøren

under forhandlingene i mai og juni, eller i telefonsamtalen 9 juni, ble gjort kjent med de innvendinger Mikkelsen senere har kommet med.

Uenigheten om Mikkelsens overtakelse av boligen anføres å gjelde avtalens bestemmelse om at Mikkelsen skal betale kjøpesummen 5.200.000 kroner kontant ved undertegning. Mikkelsen anfører at hans oppfatning var at kjøpesummen skulle gjøres opp ved dekning i vederlaget for salget av hans aksjer i Frode Hermansen AS. Bestemmelsen om kontant betaling ble først brakt inn av Siem 3 juni, angivelig etter en telefonsamtale mellom Siem og Mikkelsen 2 juni. Jeg bemerker at Mikkelsen ikke bestrider at han hadde en telefonsamtale med Siem 2 juni, og at vilkårene for overtakelsen av boligen var et tema. Det framgår av Siems håndskrevne notat samme dag at partene var enige om kjøpesummen, og dette er heller ikke bestridt. Dersom Mikkelsen ønsket en annen oppgjørsform, hadde dette vært naturlig å ta opp når det nye utkast forelå. Oppgjørsformen etter at man er enige om vederlaget, kan i dette tilfelle ikke være et spørsmål av den karakter at partene ikke var bundet.

Mikkelsens innvendinger mot ansettelsesavtalen gjelder prøvetid på seks måneder, og en bestemmelse om livsvarig konkurransebegrensning for ham personlig i tilfelle fratreden. Vikøren har i bevisopptaket for Høyesterett opplyst at bestemmelsen om prøvetid kom inn i avtalen ved en feiltakelse, og at den ville blitt strøket om Mikkelsen hadde gjort oppmerksom på dette. Bakgrunnen for den tidsbegrensede konkurransebegrensning og partenes holdning til dette under forhandlingene har ikke vært belyst for Høyesterett. Jeg bemerker at en konkurransebegrensning i tilfelle Siem kjøpte alle aksjene allerede var omtalt i Mikkelsens forslag til vilkår som ble sendt Siem 11 april. En eventuell uenighet om varigheten av en konkurransebegrensning kunne antakelig ha vært løst, jf avtaleloven § 38. Jeg finner at innsigelsen om prøvetiden ikke kan tillegges vekt, og at en eventuell uenighet om omfang og varighet av en konkurransebegrensning i tilfelle Mikkelsen fratradte som daglig leder, ikke er så vesentlig at Mikkelsen og Hermansen var ubundet.

Mikkelsens anførsler i tilknytning til holdingselskapet går i første rekke ut på at Siem etter hvert viste seg bare å være en passiv investor og ikke en aktiv partner. Mikkelsen ville i så fall bli eneste eier som skulle være ansvarlig for driften av Frode Hermansen AS. Uenighet om partnerens rolle anføres å være helt fundamental i et framtidig og langvarig samarbeid i et selskap med to eiere. Jeg bemerker at Lindbloms oppgave var å "finne investor som kan gå inn som partner i selskapet Frode Hermansen A.S, aktiv eller passiv på 50% basis", jf oppdragsavtalen

Side 961

punkt 1 første avsnitt. Det er ikke anført at Mikkelsen under den relativt langvarige kontakt med Siem eller i sluttforhandlingene tok opp grunnlaget for Siems inntreden i selskapet. Han kan ikke etter at avtalene og stiftelsesdokumentene var forhandlet og enighet oppnådd om de vesentlige avtalevilkår, høres med at hans forutsetning var et ønske om en aktiv partner. Dersom en slik forutsetning skulle ha vært til stede, har den ikke på noe tidspunkt under forhandlingene med Siem vært gitt tilkjenne. Jeg tilføyer at opprettelse av et holdingselskap ble foreslått allerede i utkast til intensjonsavtale av 7 april 1992, og at et holdingselskap under stiftelse etter dette forslag skulle erverve aksjene. Holdingselskap har senere vært drøftet mellom partene, og det er ikke anført at Mikkelsen har hatt noen innvendinger mot at et holdingselskap eide aksjene i Frode Hermansen AS.

Mikkelsens innvendinger mot finansieringen gjelder at Siems kontantbidrag bare var 50.000 kroner i aksjekapital i holdingselskapet. Dette medførte at kjøpesummen 16 millioner kroner for Hermansens aksjer ble finansiert ved at holdingselskapet skulle ta opp et tilsvarende lån, som ble forutsatt nedbetalt i løpet av to og et halvt år ved tilførsel av inntekter fra Frode Hermansen AS. Årsregnskapene for 1992, 1993 og 1994 hevdes å vise at det ikke ville vært mulig med en nedbetaling av lånet innen den forutsatte tid. Resultatet kunne ha blitt at banken hadde gått på holdingselskapet, og at Mikkelsens fordring på holdingselskapet for overføring av hans aksjer kunne gå tapt. Finansieringen anføres å ha vært ukjent for Mikkelsen.

Jeg bemerker at Mikkelsen på vegne av Frode Hermansen AS den 26 mai framla oversikt over eiendomsverdier og inntektsoverslag. Den viste en samlet gevinst ved avhending av eiendommer og datterselskap på 18,3 millioner kroner og samlet resultat for årene 1992–1994 på 34,5 millioner kroner medregnet gevinst ved salg av eiendommer og selskap. Det er uimotsagt opplyst at Mikkelsen deltok i møter med flere banker. Kristian Siem AS avga 11 juni 1992 selvskyldnerkausjon for lånet på 16 millioner kroner begrenset til 8 millioner. Samme dag utstedte Siem et såkalt "Letter of Comfort", hvor han personlig blant annet innestod for at holdingselskapet ville være i stand til å møte sine forpliktelser så lenge banken hadde kredittengasjement med selskapet. Jeg har vanskelig for å se at det ut fra de forutsetninger Mikkelsen selv hadde presentert under forhandlingene og hans

deltakelse i møter med bankene, kan rettes vesentlige innvendinger mot Siems finansiering av aksjekjøpet. Jeg tilføyer at bankens krav om sidesikkerhet og personlig inneståelse bare gjaldt Siem.

Jeg finner etter dette at alle vesentlige punkter i avtalen mellom Siem og Mikkelsen ble avklart før 11 juni 1992. Hermansens forbehold i brev 4 mai 1992 om at Mikkelsen skulle godkjenne avtale mellom ham og Siem, var etter dette ikke lenger aktuelt. Mikkelsens innvendinger mot de foreliggende avtaler gjelder spørsmål som han ikke anfører å ha prøvd å avklare under forhandlingene med Siem. Hensynet til Hermansen og hans ønske om å komme ut av selskapet, og enigheten i begynnelsen av mai om de vesentlige vilkår for overtakelsen av Hermansens aksjer, tilsa at Mikkelsen lojalt medvirket til gjennomføringen av salget.

Side 962

Dette underbygger at Mikkelsen måtte forstå at enighet om de vesentlige vilkår for Siems inntreden, ville medføre at bindende avtale forelå før undertegningen.

Jeg har kommet til at Mikkelsen og Hermansen i begynnelsen av juni var bundet overfor Siem, og at Mikkelsen og Hermansen begikk et vesentlig og forsettlig kontraktsbrudd da de inngikk avtale med Skaugen 11 juni 1992. Når jeg har kommet til at avtale ble inngått med Siem, følger kravet på honorar av oppdragsavtalen punkt 5 første ledd. Mikkelsen har godtatt at han er ansvarlig for betalingen. Han har for Høyesterett frafalt en tidligere anførsel om at utbetaling av kjøpesummen til Frode Hermansen i dette tilfelle er et vilkår for betaling.

Ut fra mitt standpunkt til spørsmålet om det forelå en avtale mellom Siem, Hermansen og Mikkelsen, er det ikke nødvendig å gå inn på partenes subsidiære anførsler.

Jeg går nå over til å behandle anken vedrørende VinCompagniet.

Dødsboets anke gjelder spørsmålet om VinCompagniet er medansvarlig for provisjonskravet i tilfelle Mikkelsens anke ikke fører fram. Løsningen avhenger av om punkt 5 første avsnitt i oppdragsavtalen må forstås slik at Hermansen alene er ansvarlig for honorarkravet.

Dødsboet har anført at henvisningen til Frode Hermansen AS i punkt 5 første avsnitt om honorar falt ut fordi AS ble utelatt ved en skrivefeil, og at meningen var at selskapet skulle være medansvarlig for honoraret. VinCompagniet gjør gjeldende at oppdragsavtalen gjaldt salg av Hermansens aksjer, og at bestemmelsen om utbetaling av honorar bare gjaldt Hermansen personlig. Til støtte for sin forståelse har VinCompagniet blant annet vist til Lindbloms avtaleutkast 27 september 1991, hvor det uttrykkelig framgikk at den nye partner ved avtaleinngåelse skulle betale 1 million kroner til Frode Hermansen AS, som deretter skulle utbetale honoraret til Lindblom. Denne løsning ble senere forlatt ved at honorarkravet først skulle betales når det forelå full innbetaling av det avtalte salgsbeløp, og bestemmelsen om betaling nevner ikke selskapet.

Det kan ikke være tvilsomt at Frode Hermansen AS ifølge utkast 27 september 1991 skulle betale honorar etter å ha mottatt 1 million kroner fra investor ved inngåelse av avtale om salg av Hermansens aksjer. En vesentlig endring i forhold til utkastet var imidlertid at betaling av honoraret først skulle finne sted når investor hadde innbetalt hele kjøpesummen. Spørsmålet er om denne endring medførte at Frode Hermansen AS' ansvar for riktig oppfyllelse av oppdragsavtalen falt bort for så vidt angår honoraret. Jeg bemerker at partene i oppdragsavtalen var Frode Hermansen AS og Lindblom, Skogland & Partners AS. Oppdragsgiver var Frode Hermansen AS, og Mikkelsen forhandlet fram oppdragsavtalen. Oppdraget gjaldt å finne en investor som kunne gå inn som en aktiv eller passiv partner med en eierandel på 50 prosent. Dette berørte i særlig grad Mikkelsen, som skulle fortsette virksomheten. Jeg nevner i denne forbindelse at et honorar på 1 million kroner er vesentlig større enn en normal meglerprovisjon for formidling av salg av aksjer for 16 millioner kroner, hvilket må innebære at Mikkelsen forventet noe mer av Lindblom enn bare mekling av et aksjesalg.

Side 963

Lindblom hadde ut fra avtalens rammer, beskrivelse av oppdraget, honorarets størrelse, Mikkelsens posisjon og Hermansens underskrift, all grunn til å gå ut fra at han var engasjert både av selskapet og av Hermansen.

Jeg har derfor under tvil kommet til at VinCompagniet i forhold til Lindblom må være medansvarlig for honorarkravet. Dersom selskapet skulle fri seg fra plikten til å yte vederlag for rådgivning som primært ble utført i selskapets og Mikkelsens interesse, måtte dette klart framgått av avtalen eller være uttrykkelig forutsatt.

Mikkelsens anke har ikke ført fram. Lagmannsrettens avgjørelse av saksomkostningene bør etter min mening bli stående. Saksomkostninger bør imidlertid tilkjennes for Høyesterett, jf hovedregelen i tvistemålsloven § 180

første ledd. For Høyesterett har ankemotparten krevd saksomkostninger med 194.360 kroner, hvorav utgiftene utgjør 13.898 kroner. Kravet tas til følge.

Dødsboets anke har ført fram. Avgjørelsen har imidlertid budt på slik tvil at jeg finner at omkostninger må oppheves for alle retter.

Jeg stemmer for denne dom:

1. Steinar Mikkelsen og VinCompagniet AS dømmes til en for begge og begge for en å betale til Nils Skogens dødsbo 1.000.000 – en million – kroner med tillegg av 18 – atten – prosent årlig rente fra 25 september 1992 til 31 desember 1993 og 12 – tolv – prosent årlig rente fra 1 januar 1994 til betaling skjer.
2. Lagmannsrettens dom, domslutningens punkt 3, stadfestes. I saksomkostninger for Høyesterett betaler Steinar Mikkelsen 194.360 – ethundreognittifiretusentrehundreogseksti – kroner til Nils Skogens dødsbo.
3. Saksomkostninger tilkjennes ikke for noen instans i ankesaken mellom Nils Skogens dødsbo og VinCompagniet AS.
4. Oppfyllelsesfristen er – 2 – to – uker fra forkynnelsen av denne dom.